

VASA UNIVERSITET

Filosofiska fakulteten

Helena Riihimäki

Den kognitiva riktningen och psykoanalysen

Psykologins terminologi och meningsstruktur

Avhandling pro gradu i svenska språket

Vasa 2010

INNEHÅLL

TIIVISTELMÄ	5
1 INLEDNING	7
1.1 Syfte	9
1.2 Material	11
1.3 Metod	14
2 OLIKA RIKTNINGAR INOM PSYKOLOGIN	16
2.1 Psykologin som vetenskap	16
2.2 Den kognitiva riktningen	19
2.3 Psykoanalysen och Freud	21
2.4 Psykologins fackspråk och terminologi	24
3 TERM OCH BEGREPP	28
3.1 Term	29
3.2 Begrepp och begreppssystem	30
4 MENINGSSTRUKTUR	32
5 TERMER I PSYKOLOGINS HANDBÖCKER	35
5.1 Analys av term mängden i undersökningsmaterialet	35

5.1.1 Termmängden i den kognitiva riktningen	38
5.1.2 Termmängden i psykoanalysen	42
5.2 Jämförelse av termmängden i undersökningsmaterialet	44
5.3 Term – ett ord eller en ordgrupp?	46
5.4 De vanligaste termerna i psykologin	48
5.4.1 De vanligaste termerna i den kognitiva riktningen	48
5.4.2 De vanligaste termerna i psykoanalysen	49
5.4.3 De vanligaste termerna i psykologins fackspråk	51
5.4.4 Termer som finns i båda riktningarna	52
6 PSYKOLOGINS MENINGSSTRUKTUR	64
6.1 Satsstruktur	64
6.2 Satskombinationer i den kognitiva riktningen	65
6.3 Satskombinationer i psykoanalysen	69
6.4 Satskombinationer i psykologin	75
7 SLUTDISKUSSION	78
LITTERATUR	80

TABELLER

Tabell 1. De undersökta textdelarna i boken av Perris och Perris	12
Tabell 2. De undersökta textdelarna i boken av Sitter Randén	12
Tabell 3. Termmängden i den kognitiva riktningen	39
Tabell 4. Termmängden i psykoanalysen	42
Tabell 5. Termmängden i undersökningsmaterialet	45
Tabell 6. Termlängd (1–5 ord)	47
Tabell 7. De vanligaste termerna i den kognitiva riktningen	49
Tabell 8. De vanligaste termerna i psykoanalysen	50
Tabell 9. De vanligaste termerna i psykologins handböcker	51
Tabell 10. De termer som används i båda riktningarna	53
Tabell 11. De vanligaste satskombinationerna i den kognitiva riktningen	66
Tabell 12. Satskombinationer i handboken för den kognitiva riktningen	69
Tabell 13. De vanligaste satskombinationerna i psykoanalysen	70
Tabell 14. Satskombinationer i handboken för psykoanalysen	73
Tabell 15. Jämförelse av de vanligaste satskombinationerna	74
Tabell 16. De vanligaste satskombinationerna i psykologin	76

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Helena Riihimäki
Pro gradu -tutkielma:	Den kognitiva riktningen och psykoanalysen Psykologins terminologi och meningsstruktur
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Ruotsin kieli
Valmistumisvuosi:	2010
Työn ohjaaja:	Siv Björklund

TIIVISTELMÄ:

Psykologian terminologiaa ja ammattikieltä on tutkittu melko vähän, vaikka kiinnostus psykologiaan tieteenä on muuten kasvanut. Psykologia on melko vanha tiede, jonka juuret yltävät 1500-luvulle asti. Psykologia tieteenä on kehittynyt mm. lääketieteestä, biologiasta, filosofiasta sekä yhteiskuntatieteistä. Tutkielmassani olen perehtynyt psykologian kahteen eri suuntaukseen, kognitiiviseen suuntaukseen sekä psykoanalyysiin, joka vastaa käytännössä psykodynaamista suuntausta. Tutkimusmateriaalinani olen käyttänyt kahta käsikirjaa, joista toinen edustaa kognitiivista suuntausta ja toinen psykoanalyysia. Molemmista kirjoista olen valinnut viisi pienempää osa-aluetta, jotka kaikki sisältävät 40 virkettä. Tavoitteenani on tutkia onko näiden kahden suuntauksen välillä eroja termien käytön tai lauserakenteen suhteen.

Termien määrää olen tutkinut vertailemalla termien lukumäärää koko sanastoon ja siten selvittänyt kuinka monta prosenttia sanoista on termejä. Termin käyttöä olen tutkinut vertailemalla, mitkä ovat yleisimpiä termejä näissä kahdessa suuntauksessa ja miten paljon näiden suuntausten käsikirjoissa esiintyy keskenään samoja termejä. Esimerkkivirkkeitä vertailemalla olen tutkinut, onko termien käytössä eroja tai onko termeillä merkityseroja suuntausten välillä. Lauserakennetta olen tutkinut siten, että olen selvittänyt mitkä lauserakenteet ovat yleisimpiä ja miten päälauseet ja sivulauseet sijoittuvat suhteessa toisiinsa.

Psykologian käsikirjoissa termien osuus koko sanastosta on noin kymmenen prosenttia. Termien käytössä on eroja ja termit voivat saada pieniä merkityseroja suuntausten välillä. Suurin osa termeistä koostuu yhdestä sanasta. Yleisin virke koostuu pelkästään yhdestä päälauseesta. Kognitiivisen suuntauksen ja psykoanalyysin välillä ei ole tässä suhteessa suuria eroja. Molemmat suuntaukset käyttävät monimutkaisia lauserakenteita, jotka esiintyivät tutkimusmateriaalissa ainoastaan yhden kerran.

AVAINSANAT: psykologins terminologi, term, meningsstruktur

1 INLEDNING

I min avhandling undersöker jag psykologins terminologi. Jag jämför två olika riktningar, nämligen psykoanalysen och den kognitiva riktningen, eftersom de verkar vara de mest aktuella riktningarna i dag. Det finns bara få tidiga undersökningar om psykologins fackspråk eller terminologi. Jag har inte kunnat hitta tidigare undersökningar om psykologins terminologi som skulle vara jämförbara med min undersökning.

Ur fackspråksforskningens och terminologins synvinkel är psykologin ett intressant område därför att den är så omfattande. Inom psykologin finns det olika riktningar. Sådana riktningar är till exempel den kognitiva riktningen och den psykodynamiska riktningen. Psykoanalysen hör till den psykodynamiska riktningen och psykoanalysen är ett centralt tema inom denna riktning. Därför kommer jag att jämföra just psykoanalysen med den kognitiva riktningen. Varje riktning och område har sin egen speciella terminologi. Nya termer kommer in i språket hela tiden därför att nya specialiteter växer fram mycket snabbt och gamla specialiteter utvecklas. Dessutom kan samma term ha olika betydelse i olika språk. Till exempel kan en term i svenskan betyda något annat i engelskan. (Egidius 1968: 3.)

Jag har valt att undersöka psykologins terminologi därför att psykologin är ett mycket populärt fackområde i dag. Bokhandlarna säljer populariserade böcker om psykologi och dessutom finns det många program i radio och tv som handlar om psykologi.

Inom arbetslivet erbjuder psykologin många olika möjligheter. Man kan specialisera sig till exempel på klinisk psykologi, eller så kan man bli skolpsykolog eller kriminalpsykolog. Man kan ha nytta av psykologiska kunskaper även i rekryteringen. Åbo Akademi beskriver ämnet *psykologi* på sina hemsidor (www.abo.fi) på följande sätt: "Psykologi vid Åbo Akademi erbjuder intressanta studier som leder till ett konkret yrke: *psykolog* -ett yrke som har många möjligheter." De skriver även om att nuförtiden finns det ett stort behov av psykologer och att det inte finns mycket arbetslöshet bland

denna yrkesgrupp. De är viktiga argument för många, vilket kan förklara intresset för psykologin även som ett yrke. Enligt Åbo Akademis presentation arbetar psykologer till exempel med minnesproblem och inlärningssvårigheter och de hjälper med psykiska problem som till exempel depression och fobier. Psykologer förbättrar den psykosociala miljön på olika arbetsplatser och i skolor och de hjälper även med att söka ett passande yrke. Psykologer deltar i rehabilitering vid sjukdomar och de kan även delta i utredningar där man undersöker om gärningsmän kan anses vara ansvariga för sina brott. Psykologer kan också delta i forskning av psykologiska fenomen. Psykologer kan arbeta till exempel i skolor, i hälsovård eller sjukhus, vid konsultföretag eller personaladministration, vid Arbetskraftsbyråer, vid fängelse eller polis, vid universitet eller så kan de arbeta som privatföretagare. (Åbo Akademi 2009.)

Psykologin kan nyttjas inom många olika specialområden. Intressant med psykologin är just denna mångsidighet. Psykologins termförråd är också intressant på grund av det mångsidiga ordförrådet. Psykologin har utvecklats ur filosofin, men naturvetenskaperna har också påverkat psykologin. Även sociala, biologiska, språkliga och medicinska vetenskaper har påverkat den nuvarande psykologin. Därför kan det vara svårt att dra en gräns till exempel mellan psykologi och medicin. Mer om psykologins historia och utveckling finns i avsnitt 2.1.

I min avhandling koncentrerar jag mig på att undersöka psykologins terminologi. Jag undersöker huvudsakligen termer men också syntaxen vilken också är en viktig aspekt inom terminologin, eftersom den också kan vara annorlunda jämfört med allmänspråkets syntax. Jag undersöker meningsstruktur och jämför de två riktningarna med varandra, men jag jämför också undersökningens resultat med Christer Laurén och Marianne Nordmans resultat som de fick i sin undersökning i projektet Svenskt fackspråk. Resultatet av deras undersökning presenteras i Nordmans bok *Fackspråk* (1992).

I kapitel 2 ingår teori om psykologins historia och utveckling. Jag presenterar hur psykologin ser ut som vetenskap. Dessutom presenterar jag de två riktningar som jag undersöker i min avhandling. I kapitel 3 diskuterar jag terminologins centrala aspekter

och definierar begreppen *term* och *begrepp*. I kapitel 4 finns det teori om meningsstruktur. Kapitel 5 och 6 utgör empiridelar, där jag analyserar undersökningens resultat. I kapitel 5 presenterar jag undersökningens resultat om hur man använder termer och i kapitel 6 diskuterar jag meningsstruktur.

1.1 Syfte

Mitt syfte är att ge en vetenskaplig översikt över psykologins terminologi. Jag undersöker termer som man använder inom psykologin och dessutom undersöker jag syntaxen, vilket också är viktigt inom terminologin, eftersom fackspråkets syntax kan vara annorlunda än allmänspråkets syntax.

Jag undersöker två handböcker, som representerar olika riktningar inom psykologin. Den första boken heter *Magiska ögonblick. Psykoterapi vid psykoser* skriven av Hanna Sitter Randén (2005). Den representerar den psykoanalytiska riktningen. Den andra boken heter *Personlighetsstörningar. Uppkomst och behandling i ett utvecklingspsykopatologiskt perspektiv* och den är skriven av Carlo Perris & Hjärdis Perris (1998). Den representerar den kognitiva riktningen.

I min avhandling jämför jag dessa riktningar och deras sätt att använda termer. Jag undersöker hur stor andel av alla ord är termer, och om det finns någon skillnad i termmängden och termtätheten mellan de två riktningarna. Jag diskuterar också hur termtäta psykologiska texter är i allmänhet. Jag undersöker alltså om en term består av ett ord eller en ordgrupp.

Jag antar att det kan vara svårt att skilja termer från andra ord om man inte grundligt känner till fackspråket som man undersöker. Därför kommer jag att diskutera termerna med specialister inom psykologin som kan ge en fackmans syn på psykologins terminologi.

Jag antar att man använder många termer i texterna, eftersom vetenskapsområdet är så

gammalt. En stor andel termer har redan blivit stabiliserad i språket. Dessutom är psykologin ett brett område, vilket, enligt min hypotes, betyder att även termförrådet är omfattande. Psykologin är ett mycket specialiserat vetenskapsområde med ett mycket specialiserat språk.

En annan hypotes är att termanvändningen varierar mellan olika riktningar inom psykologin. Jag antar att olika riktningar kan använda samma termer på olika sätt genom att samma term kan användas i olika sammanhang eller begreppet kan vara annorlunda beroende på riktningen, eller det kan finnas olika termer för samma begrepp. De två riktningar som jag undersöker är mycket specialiserade och gamla fackområden men deras specialkunnande är ganska annorlunda (se vidare avsnitt 2.2 och 2.3), vilket kan påverka även språket och det kan hända att termer har stabiliserats i språket på ett annat sätt.

De båda riktningarna som jag undersöker är relativt gamla. Psykoanalysen och den psykodynamiska riktningen har utvecklats redan i början av 1900-talet, och den kognitiva riktningen cirka trettio år senare. Eftersom samhället har utvecklats så snabbt antar jag att det har skett en snabb utveckling även i de här två riktningarna vilket kan leda till stora olikheter mellan de fackspråk som de använder, och på detta sätt kan också termförrådet påverkas. Jag antar att i psykologins fackspråk använder man många termer som är gemensamma med filosofins, medicinens och pedagogikens fackspråk.

Dessutom undersöker jag syntaxen. Jag jämför de två riktningarna och försöker att hitta egenskaper i syntaxen vilka liknar varandra eller skiljer sig från varandra. Det är intressant att se om det finns stora skillnader inom olika riktningar inom ett och samma fackspråk. Jag undersöker hur mycket man använder bisatser jämfört med huvudsatser och dessutom undersöker jag hur meningsbyggnaden ser ut i båda riktningarna och i psykologins fackspråk.

Jag antar att syntaxen i psykologiska texter är komplicerad. Jag förväntar mig att det finns en stor andel bisatser i texterna och att det finns komplicerade kombinationer av huvudsatser och bisatser. Bisatsinskott och underordnade bisatser är ofta beskrivande

och de preciserar vad som man har sagt tidigare. Därför antar jag att man använder underordnade bisatser och bisatsinsnitt mycket i psykologins fackspråk eftersom fackområdet är så specialiserat att man behöver precisera mycket.

1.2 Material

Mitt undersökningsmaterial består av två handböcker inom psykologin. De är skrivna av psykologer eller andra specialister och de är främst riktade till andra specialister inom samma fackområde. Eftersom de här handböckerna är kommunikation mellan specialister inom samma fackområde har man inte behövt popularisera texterna utan de är rent fackspråkliga. Därför passar de bra som undersökningsmaterial för en termanalys och en undersökning av fackspråkets meningsbyggnad.

Den första handboken heter *Magiska ögonblick. Psykoterapi vid psykoser*. Den är skriven av Hanna Sitter Randén. Boken är publicerad år 2005. Sitter Randén är legitimerad psykoterapeut, lärare och handledare i Sverige. Hon har en lång klinisk erfarenhet av psykoterapier med patienter som har mycket tung problematik. I denna handbok presenterar hon teorier som hon själv använder i sitt arbete. Boken representerar psykoanalysen och därmed även den psykodynamiska riktningen.

Den andra handboken heter *Personlighetsstörningar. Uppkomst och behandling i ett utvecklingspsykopatologiskt perspektiv* och den representerar den kognitiva riktningen. Boken är skriven av Carlo Perris & Hjördis Perris och den är publicerad år 1998. Författarna är båda specialister inom psykologi och även den här handboken är närmast riktad till andra specialister. Carlo Perris är professor emeritus i psykiatri vid Umeå Universitet och legitimerad psykoterapeut. Hjördis Perris är legitimerad psykolog, legitimerad psykoterapeut och docent i medicinsk psykologi vid Umeå Universitet.

Båda böckerna är producerade i Sverige och skrivna på svenska. Jag har slumpmässigt valt fem gånger 40 meningar från båda böckerna så att mitt material består av ungefär 200 meningar och 5000 ord per handbok. Jag har räknat med bara hela meningar.

Därför har jag uteslutit till exempel rubriker, hänvisningar och tabeller. De fem delarna har jag valt så att jag har tagit med de 40 första meningarna och de 40 sista meningarna, 40 meningar i mitten av boken, 40 meningar ur ett textavsnitt mellan början och mittparten och de sista 40 meningarna har jag tagit ur en text mellan mittparten och slutparten av boken, (se tabell 1 och 2).

Tabell 1. De undersökta textdelarna i boken av Perris och Perris

	Del 1	Del 2	Del 3	Del 4	Del 5
Antal meningar	40	40	40	40	40
Sidnumrering	17–20	61–66	103–107	168–171	230–233

Tabell 2. De undersökta textdelarna i boken av Sitter Randén

	Del 1	Del 2	Del 3	Del 4	Del 5
Antal meningar	40	40	40	40	40
Sidnumrering	21–24	51–53	74–77	105–110	138–141

Jag hade problem med denna metod i Sitter Randéns bok. Boken består av stycken med två olika typer av innehåll. Vissa stycken handlar om teori om vård vid psykoser och vissa stycken är konkreta exempel på hurdana personer och problem författaren har träffat på sitt arbete. De stycken som handlar om konkreta exempel innehåller inte så mycket termer utan de är skrivna nästan på allmänspråk. Därför har jag valt att undersöka bara de stycken som handlar om teori. Jag har alltså inte kunnat välja de 40 meningarna precis på samma sätt som jag har nämnt ovan, utan jag har valt de mest närliggande 40 meningarna som handlar om teori. Del 4 i Sitter Randéns bok omfattar alltså relativt många sidor eftersom jag har utelämnat delarna som inte innehåller fackspråk.

Jag har ytterligare noterat några förhållanden i de här böckerna som kan påverka undersökningens resultat. Sitter Randéns bok innehåller 157 sidor medan boken av Perris & Perris är mycket tjockare med 275 sidor. Dessutom är Sitter Randéns bok nyare än Perris & Perris bok. Sitter Randéns bok är från år 2005 medan Perris & Perris bok är från år 1998. De är ändå jämförbara eftersom de båda är aktuella även i dag och de representerar den moderna psykologin som man använder i dag. Sitter Randén har använt två olika stilar, nämligen den rent fackspråkliga stilen och den mera allmänna stilen. Den aspekten har jag kunnat undvika genom att välja bara sådana delar i boken som är skriven i fackspråklig stil. Eftersom den andra boken är skriven av två olika författare kan man se att även här varierar stilen, men inte så tydligt att jag skulle kunna välja bara delar som är skrivna av Carlo Perris eller Hjärdis Perris. Två författare påverkar stilen i detta fall så att ibland använder man ganska korta eller medellånga meningar, vilka är lätta att läsa, medan andra meningar är mycket långa och krångliga och svåra att förstå.

Som stöd för min egen undersökning av termer använder jag böcker av Christer Laurén och Marianne Nordman. Huvudsakligen har jag använt Laurén & Nordmans *Från kunskapens frukt till Babels torn. En bok om fackspråk* (1987) och Lauréns *Fackspråk. Form, innehåll, funktion* (1993). Jag har också använt Egidius *Psykologilexikon* (2005) och ett annat termlexikon av Egidius: *Termlexikon. Psykologi. Pedagogik. Psykoterapi* (1979) samt termlexikonet *Termlexikon. Psykologi. Pedagogik* (Egidius: 1968) som hjälpmedel för att känna igen termer. Jag har också diskuterat med specialister inom psykologi för att få en bättre insyn i ämnet.

I fråga om syntaxen och meningsbyggnaden har jag fått stöd av Maria Bolanders *Funktionell svensk grammatik* som har publicerats år 2001, eftersom Bolanders grammatikbok är klar och tydlig. Bolander presenterar bra underordningsgrader, vilka jag har undersökt också i min avhandling.

1.3 Metod

Jag undersöker psykologins terminologi så att jag jämför två olika handböcker inom psykologin och undersöker deras sätt att använda termer. Jag undersöker hur många termer det finns i mitt undersökningsmaterial och hur termrika texterna är och om det finns någon skillnad mellan de två riktningarna, alltså mellan den kognitiva riktningen och psykoanalysen som jag har valt för min undersökning. Dessutom undersöker jag om dessa riktningar använder samma termer och om de har samma betydelse för en term.

För att undersöka termer definierar jag först vad man menar med orden *term* och *begrepp*. Sedan undersöker jag hurdana termer det finns i handböckerna och vilket fackområde de hör till. Eftersom psykologin är ett stort område och handlar om nästan allt i livet är det möjligt att hitta olika termer från alla möjliga fackområden inom det psykologiska fackspråket. I min undersökning kommer jag ändå att koncentrera mig på psykologins egen terminologi, alltså de termer som huvudsakligen hör till psykologins termförråd. Jag har först själv gått igenom mitt undersökningsmaterial och markerat termerna. Efteråt har jag gått igenom dem med en expert för att vara säker på att jag har lyckats med termidentifieringen.

Jag undersöker termtäthet genom att räkna alla ord i de utvalda texterna och sedan räknar jag alla termer i texterna. Jag studerar hur många termer det finns jämfört med alla ord. Först diskuterar jag hur många termer av alla ord det finns sammanlagt i båda texterna och sedan jämför jag de två riktningarna med varandra.

För att kunna räkna ord måste man först definiera vad som är ett ord för att kunna veta vilka enheter man analyserar. Den vanligaste definitionen för ett ord är att ett ord är det som uppträder med mellanrum i skriften. Denna definition utgår från formen. (Bolander 2001: 30.) Nordmans (1992: 50) metod för att räkna ord är den samma som Bolanders definition om mellanrum i skriften. Jag använder denna metod eftersom den är klar och tydlig. Eftersom jag vill jämföra mina undersökningsresultat med resultatet av projektet Svenskt fackspråk (Nordman 1992) är det praktiskt att använda samma metod även i min undersökning.

Jag undersöker meningsbyggnaden genom att räkna hur mycket man använder bisatser jämfört med huvudsatser. Jag diskuterar hur mycket man använder underordnade bisatser och bisatsinskott och vilken som är den vanligaste satsföljden i psykoanalysen, i den kognitiva riktningen och i psykologins fackspråk överhuvudtaget.

Min undersökning är en fackspråklig och terminologisk undersökning. Eftersom jag har jämfört mängden termer i texterna är min undersökning kvantitativ. Min undersökning är också kvalitativ, eftersom jag har jämfört termanvändningen. Min undersökning av meningsbyggnad är både kvalitativ och kvantitativ, eftersom jag å ena sidan har undersökt hurdana satskombinationer man använder och å andra sidan vilka som är de vanligaste satskombinationerna i psykologins fackspråk.

2 OLIKA RIKTNINGAR INOM PSYKOLOGIN

Inom psykologin finns det olika grenar som till exempel *naturvetenskaplig* och *humanistisk psykologi*. Inom olika grenar kan det finnas olika riktningar som arbetar inom olika specialområden. Till exempel *neuropsykologin* och *sociobiologin* hör till samma gren men de är olika riktningar inom grenen. (Egidius 2005: 590.) Som huvudriktningar kan man se den psykodynamiska riktningen (eller psykoanalysen som i praktiken motsvarar den psykodynamiska riktningen) och behaviorismen. Andra välkända riktningar är till exempel utvecklingspsykologi, personlighetspsykologi och socialpsykologi. Jag har valt att undersöka psykoanalysen och den kognitiva riktningen, eftersom de nuförtiden verkar vara de mest använda och undersökta riktningarna, även om Egidius nämner också den neuropsykologiska riktningen i sitt förord i *Psykologilexikon*. Psykologin utvecklas hela tiden. Genom debatt och påverkan från forskningen kommer nya termer i fackspråket och dessutom föds nya riktningar ständigt i psykologin. (Egidius 2005: 9.)

I detta kapitel presenterar jag psykologin som vetenskap. Jag berättar hur psykologin blev en egen vetenskap eftersom det är bra att kunna historien för att förstå situationen i dag. Dessutom presenterar jag de två olika riktningar som jag undersöker i min avhandling. De riktningarna är psykoanalysen och den kognitiva riktningen. Jag diskuterar hur dessa riktningar har utvecklats och vilka personer som har påverkat utvecklingen. Jag diskuterar också vad man undersöker i dessa riktningar eftersom det också påverkar terminologin inom riktningen och möjligen även syntaxen.

2.1 Psykologin som vetenskap

Eftersom min undersökning handlar om termer som man använder inom psykologin, är det viktigt att precisera vad man menar med ordet psykologi. Egidius definierar psykologi i sin bok *Psykologilexikon* (2005: 554) på följande sätt:

psykologi. Eng: psychology. **1.** Läran om själslivet. Vetenskapen om de psykiska processerna. **2.** Vetenskapen om djurs och människors sätt att uppfatta, uppleva, handla och reagera. **3.** Människokunskap. **4.** Psykologisk verksamhet utövad professionellt.

(Egidius 2005: 554.)

Psykologi är en vetenskap som har sitt ursprung på 1500-talet. Ordet ”psykologi” består av orden ”psyke”, som betyder själ och ”logos” som betyder lära. Den första som använde termen ”psychologia” var humanisten och reformatorn Filip Melankton. (Egidius 1977: 8.)

Riktig framgång som en vetenskap fick psykologin i slutet av 1800-talet. Då var det en stark industrialisering av näringslivet på gång i USA och i Västeuropa. Karaktäristiskt för den här tiden var att man blev mer och mer intresserad av kroppslig, psykisk och moralisk hälsa i industriländerna. Därför grundades det många psykologiska institutioner. Först låg intresset i experiment med sinnesfunktioner och minnet. Det ledde till testning av sinnen, minnet och intelligensen. Intresset för psykologin spred sig fort efter att man hade introducerat psykoanalysen år 1910 och efter att socialarbetare och psykoanalytiker hade börjat samarbeta. (Egidius 1977: 12, 14.)

Dagens psykologi har sina rötter i psykologins tidigare historia. Dessutom har sociala, biologiska, språkliga och medicinska vetenskaper påverkat den. Även filosofi och organisationsteori har inverkat påtagligt. Man bör även notera påverkan från kultur- och samhällsutvecklingen. Ändå präglar 2500 år gamla europeiska föreställningar om människor och själslivet samt religiös mystik psykologisk forskning och verksamhet. En motsättning mellan idealister och materialister fanns redan under antiken. Vid 1900-talet ledde sådana motsättningar till att olika riktningar med olika människosyn växte fram inom psykologin. Till psykologins riktningar kan man räkna associationismen, funktionalismen, behaviorismen, fenomenologiska riktningar, gestaltpsykologin, fältteorin, psykodynamiska riktningar, konstitutionspsykologi, humanetologi/sociobiologi, kognitiv psykologi, neuropsykologi/kognitionsforskning och integration/electicism/mångfald. (Egidius 2005: 554–556.)

Psykoanalysen hör till den psykodynamiska riktningen (Egidius 2005: 554–556). Den psykodynamiska riktningen betyder i praktiken psykoanalysen, vilket är en orsak till att jag jämför den kognitiva riktningen med just psykoanalysen i stället för den psykodynamiska riktningen.

Psykologin kan även delas in i grenar. De olika riktningarna gör sig gällande i varje gren. Grenar kan ha samma namn som olika riktningar, vilket kan vara lite förvirrande. Till exempel både en riktning och en gren kan kallas *kognitiv psykologi*. De viktigaste grenarna inom psykologin är kognitiv psykologi, motivationspsykologi, emotionspsykologi, utvecklingspsykologi, differentiell psykologi, genuspsykologi, socialpsykologi, personlighetspsykologi, biologisk psykologi, psykofysik, psykopatologi och etologi. Man kan också dela in psykologin i olika områden enligt mänskliga aktiviteter. Därför finns det beteckningar som till exempel arbetspsykologi, idrottspsykologi, skolpsykologi och psykoterapi. (Egidius 2005: 557.)

Mängden olika riktningar och grenar och andra indelningar bevisar att psykologin är ett stort vetenskapligt område. Alla indelningarna gör psykologins terminologi till ett mycket intressant och viktigt område att undersöka.

Psykologin är dessutom ett intressant område eftersom den täcker nästan allt i samhället som har något med människor att göra. Psykologin kan definieras som ”vetenskapen om beteendet”. Psykologin handlar om människans beteende och vad som får människor att göra olika saker. Psykologin är ändå mycket mer än kunskap om beteendet. Beteendet är bara en del av psykologin. Enligt Eysenck är människans medvetande ett lika viktigt område. Dagens psykologi undersöker till exempel drömmar, känslor, intelligens, minne, mentala störningar och relationer. Psykologerna vill till och med veta hur man lär sig nya saker, hur man tänker eller hur man samspelar med andra. Psykologin undersöker människans beteende i syfte att förstå inre processer hos personer. (Eysenck 2000: 10.)

Psykologin blir hela tiden ett mer populärt ämne vid olika högskolor. Det kan bero på de breda möjligheterna i yrkeslivet som psykologin erbjuder. De som har studerat

psykologi har flera tänkbara arbetsområden att välja mellan. Man kan specialisera sig på klinisk psykologi, vilket gör det möjligt att jobba med varierande uppgifter. Man kan arbeta till exempel på sjukhus och arbeta med människor i olika åldrar. Man kan också välja att bli skolpsykolog eller organisationspsykolog. Organisationspsykologer arbetar till exempel med rekrytering. Det är också möjligt att arbeta med marknadsföring, eftersom man också där kan utnyttja psykologiska kunskaper. (Eysenck 2000: 10.)

Nuförtiden är det vanligt att popularisera psykologin. Det finns ett överflöd av tv-program som handlar om populariserad psykologi, t ex Dr. Phil eller Ilona Rauhala och dessutom finns det många olika program om barns beteende. Det är också vanligt att man läser populariserad psykologi. Populariserade böcker är t ex Mars och Venus -serien, Dr. Phil -serien, och dessutom finns det en mängd enskilda böcker. Även damtidningar innehåller populariserade artiklar om psykologi. Man kan se att psykologin just nu är nästan en trend och därför är det aktuellt att undersöka psykologin och psykologins fackspråk.

2.2 Den kognitiva riktningen

Den kognitiva riktningen är en lite nyare riktning inom psykologin än den psykodynamiska riktningen. Egidius *Psykologilexikon* (2005: 359) presenterar kognitiv psykologi på följande sätt:

kognitiv psykologi, kognitionspsykologi. Eng: cognitive psychology. Gren av psykologin som handlar om mottagning av intryck (perception), minne och inläring, tänkande och reflektion, dvs kunskapsliv och informationsbearbetning.

(Egidius 2005: 359.)

Kognitiv psykologi är inte bara en gren, utan också en riktning inom psykologin. Detta har jag diskuterat redan i avsnitt 2.1. Med tanke på min undersökning är jag mest intresserad av kognitiv psykologi som en riktning. I detta kapitel diskuterar jag mer

detaljerat den kognitiva psykologin som en riktning. Jag diskuterar även den kognitiva riktningens historia och presenterar personer som har påverkat den kognitiva psykologins utveckling.

Den kognitiva psykologin handlar om människans informationsprocesser. Sådana processer är perceptionsprocesser, minnesprocesser, tankeprocesser och språkliga processer. Med dem undersöker den kognitiva psykologin människans sätt att inhämta, bearbeta och använda information om världen. (Lundh, Montgomery & Waern 1992: 7.) De fyra kognitiva processerna är delvis invävdade i varandra. Tankeprocesserna och minnesprocesserna är de mest centrala processerna inom den kognitiva psykologin. (Lundh, Montgomery & Waern 1992: 12.)

De kognitiva processerna innehåller information om något. De har alltså ett kognitivt innehåll. Det kognitiva innehållet kan kallas objekt. Perceptionsprocesserna betyder att man använder sinnen för att ta in information. Minnesprocesserna handlar om människans förmåga att lära sig nya saker och spara den nya informationen i minnet för att använda den senare. Tankeprocesserna handlar om människans förmåga att till exempel fundera, fantisera och analysera. Språkliga processer innebär att man kan ta in verbal information genom att lyssna och läsa och att människorna kan kommunicera med varandra. Informationen som de här olika processerna innehåller utgör en betydelse för objektet. Meningen är ett centralt begrepp i den kognitiva psykologin. (Lundh, Montgomery & Waern 1992: 7–8.)

Psykologin har sina rötter i filosofin och filosoferna har också påverkat den kognitiva psykologins uppkomst. De första kognitionsforskarna var Francis Galton, Wilhelm Wundt och Hermann Ebbinghaus. De verkade alla i slutet av 1800-talet. Den viktigaste för den kognitiva forskningen var Ebbinghaus, som var en tysk psykolog. Ebbinghaus är känd för sina minnesexperiment. Han introducerade experimentell metodik i studiet av minne och glömska. Denna metodik har även i dag ett stort inflytande inom experimentalpsykologin. (Lundh, Montgomery & Waern 1992: 15–22 och Egidius 2005: 154.)

Ebbinghaus påpekade att i inläringen är det viktigt att lägga märke till antalet repetitioner och repetitionernas fördelning över tid. (Egidius 2005: 154.) Ebbinghaus visade också att man kan undersöka även högre kognitiva funktioner experimentellt. Han undersökte minnet med meningslösa stavelser och räknade hur många sådana testpersonerna kunde komma ihåg efter olika tidsintervall. Ebbinghaus ansåg att han hade hittat ett sätt att kunna kvantifiera det mänskliga minnet. (Lundberg 2005: 30.)

Francis Galton var en engelsk psykolog, som utvecklade läran om den biologiska utvecklingen, vilket senare inverkar mycket på psykologiska studier och teorier. I sitt första större arbete visade han att arvet påverkar också de psykiska egenskaperna. Han forskade mycket i arvets och miljöns påverkan hos olika personer. (Egidius 2005: 239.)

Wilhelm Wundt var en tysk psykolog. Han har inverkat mest på den så kallade experimentella psykologin. Han grundade också det första psykologiska laboratoriet i världen. Wundt var också professor i filosofi. (Egidius 2005: 734.)

2.3 Psykoanalysen och Freud

Egidius Psykologilexikon (2005: 547) beskriver psykoanalysen så här:

psykoanalys. Eng: psychoanalysis, psycho-analysis.

1. Teori om själslivet enligt vilken det uppstår konflikter mellan behovs- och känslolivet å ena sidan och intellektet och individens normer för sitt beteende å den andra. Detta gör att otillåtna sexuella önskningar och aggressiva impulser trängs bort från medvetandet, blir omedvetna och därigenom kan förorsaka psykiska besvär, egendomliga drömmar, felhandlingar och personlighetsstörning. [...] **2.** Metod att vetenskapligt kartlägga den mänskliga själslivet, speciellt det omedvetna och dettas inverkan på människors fantasier, *drömmar, dagdrömmar och relationer till andra människor. **3.** Metod att hjälpa människor att få en djupare insikt i sina motiv, reaktions- och handlingsmönster, [...] **4.** Psykoterapeutisk metod att behandla psykiska och psykosomatiska störningar [...].

(Egidius 2005: 547.)

Egidius beskrivning av psykoanalysen är ganska täckande och grundlig men ändå behövs det en mer detaljerad syn på psykoanalysen för att kunna förstå var och hur den har utvecklats och på vilka sätt den skiljer sig från den kognitiva riktningen. Därför diskuterar jag psykoanalysens historia och personer som har påverkat psykoanalysens teorier.

Psykoanalysen är utvecklad av Sigmund Freud. Freud såg livet ur ändamålsperspektiv. Freud studerade medicin vid universitetet i Wien. Han studerade medicin eftersom han var intresserad av naturvetenskap. Freuds lärare var Franz Brentano som var filosof. Han bidrog till utvecklingen av den hermeneutiska och fenomenologiska metoden. Metoden är viktig för nutida humanistisk psykologi och psykiatri. Brentano såg medvetandet som en serie av aktiviteter och handlingar. Därifrån fick Freud sin tanke om medvetandets inneboende kraft. (Egidius 1977: 22–23.)

Freud arbetade som forskarassistent i ett fysiologiskt laboratorium. Då bekantade han sig med en docent, Josef Breuer, som blev hans forskarkollega. Freud och Breuer lärde sig att psykologi är en studie av nervprocesser. De lärde sig också att psykologisk energi egentligen är fysisk energi i hjärncellerna. Freud blev färdig läkare år 1881 och han ägnade sig åt neurologi. (Egidius 1977: 24.)

Behandlingstäthet utgör normen i Freuds psykoanalys. Det innebär att man hade dagliga samtal med sina patienter. (Egidius 1977: 26.) Dessutom var Freud intresserad av hypnos och hysteri. Freud behandlade hysteri med hypnos efter att han upptäckt att samtal med patienter som är i hypnos kan få fram minnen som förorsakar patienternas hysteri. (Egidius 1977: 28.)

Freud läste och översatte mycket av Liébaults och Bernheims studier. Liébault och Bernheim hade upptäckt att i hysteri och hypnos är det frågan om suggestibilitet och att hypnos kan användas för att eliminera hysterikerns självsuggestioner. Bernheim var den första som använde termen psykoterapi. (Egidius 1977: 28–29.)

Freud märkte att hysteriska symtom har symbolisk innebörd. Det ledde till tanken att

nervösa besvär har en dold mening. (Egidius 1977: 31.) Enligt Freud var det mest intressanta och det viktigaste människors undermedvetande, som inte är tillgängligt för människors vetande. Freuds forskning gällde människors bortträngda minnen, drömmar och konflikter. Enligt Freud kan sådana faktorer styra människor mer än man kan ana. (Lundberg 2005: 35.)

Freuds egen metod var den psykoanalytiska metoden (Egidius 1977: 31). Termen och begreppet *psykoanalys* började han använda redan år 1896, fast han omarbetade sin teori fram till år 1925. Då fick motsatsen medvetet–omedvetet stå tillbaka för teorin om samspelet mellan detet, jaget och överjaget. (Egidius 2005: 547–548.)

Enligt Clarence Crafoord (1989: 16) är det just människans inre psykiska värld som fungerar som psykoanalysens vetenskapliga fält. Med denna värld menar Crafoord symboler, språk, föreställningar, önsknings, drömmar, förväntningar, besvikelser, sorger, övergivanden och grusade förhoppningar. Denna värld styrs av människans biologiska drifter, aggression, sexualitet och självhävd men den är ändå påverkad av religion, normer, regler, lagar och kultur. (Crafoord 1989: 16.)

Sonja Levander (1989: 91) preciserar att varje människa har en värld inom sig och denna värld är ett område som psykoanalysen undersöker och vårdar. Denna värld kan bestå av minnen från tidigare känslor och erfarenheter av nuvarande eller förutvarande relationer till olika människor. Denna värld reflekteras till alla nya situationer som människan möter i sitt liv. Enligt Levander är psykoanalysens uppgift att få människor att bli mer medvetna om denna inre värld för att kunna bättre förstå varför man reagerar på nuet så som man gör. Levander skriver att ”man vill uppnå en försoning med mycket, som medvetet eller omedvetet varit plågsamt och oacceptabelt tidigare i livet”. (Levander 1989: 91–92.)

Psykoanalysen sysslar inte bara med störningar i människans anpassning utan den studerar även människans framväxt i fråga om förmågan att relatera till andra, kreativitet, och kultur. Dessutom försöker psykoanalysen komma underfund med hindren. (Crafoord 1989: 16.) Enligt Egidius är psykoanalysens syfte människans

frigörelse och större verklighetskontroll som leder till större överlevnadschans. (Egidius 1977: 41.)

Människan är en del av naturen och som levande varelse berör biologiska, kemiska och fysiska lagar även henne. Enligt Egidius (2005: 548) är detta psykoanalysens grundtanke. Teorierna handlar om den komplicerade människan fylld av omedvetna och irrationella krokigheter (Crafoord 1989: 17).

Den psykoanalytiska metoden grundar sig på växelverkan på samma sätt som lingvistik. Både för lingvistikens och psykoanalysens problematik är uppfattandet av semantik lika viktigt, därför att människor lever i en betydelsefull värld. (Kapiala 2003: 10.)

2.4 Psykologins fackspråk och terminologi

Fackspråket har en lång historia bakom sig. Första steget mot fackspråket togs då man gjorde de första arbetsfördelningarna, så att det fanns sådana som ägnade sig åt jakt och andra som koncentrerade sig på jordbruk och sådana som ägnade sig åt fiske. En viktig sak som påverkade fackspråkets utveckling var avståndet mellan boendet och arbetsplatsen. Efter att man började jobba någon annanstans än hemma, kunde fackspråket börja utvecklas, eftersom språket skilde sig från det som talades hemma. En annan viktig sak som påverkade fackspråkets utveckling var medeltidens hantverkarväsende. På grund av det uppstod större arbetsplatser med flera arbetande. Det ledde till en ny språklig specialisering där familjen inte var engagerad som tidigare. Kemi, medicin, filosofi, juridik och krigskonst är några exempel på de äldsta fackspråksområdena. (Laurén & Nordman 1987: 9–10.)

Forskning i fackspråk har varit väl etablerad sedan början av 1900-talet. Då var man mest intresserad av termerna och ordförrådet men nuförtiden koncentrerar man sig mer på texten och även texten i ett vidare kommunikativt sammanhang. (Laurén 1993: 9.)

Termen *fackspråk* används i svenskan för att beteckna språkbruket inom ett fackområde. Begreppet innehåller allt specialiserat språkbruk. (Laurén & Nordman 1987: 30.)

Innan psykologin hade blivit en egen vetenskap kände man ändå psykologiska begrepp. Redan under 1600-, 1700- och 1800-talen fanns olika begrepp och distinktioner som formulerats hos olika filosofer. (Lundh et al. 1992: 15.)

Psykologin har sitt ursprung i grekisk filosofi. Det intellektuella livet ändrades i det demokratiska Grekland när filosoferna började kritisera allt. Den första filosofen som inte tog samhället som självklart var Thales. Det problem som Thales undersökte var den fundamentala naturen hos verkligheten. Enligt Thales bestod världen av olika element och med denna tanke närmade han sig de naturalistiska förklaringarna om hur världen fungerar. Thales försökte att hitta ett enda universellt element som världen består av. Sökningen av ett universellt element kallas fysiologi. (Leahey 1997: 37-41.)

Psykologi blev en egen vetenskap på 1800-talet. Psykologin kombinerade fysiologin och filosofin. (Leahey 1997: 41.) Wilhelm Wundt har mest påverkat psykologins uppkomst. (Leahey 1997: 189.)

Inget fackområde är så renodlat och utvecklat att det skulle klara sig utan termer från andra fackområden. Därför innehåller varje facktext termer från många olika fackområden. (Laurén 1993: 93.) Det gäller också mitt undersökningsmaterial. Psykologins facktexter innehåller också termer som psykologin själv har auktoritet över. De är alltså psykologins egna termer vilka jag undersöker i min avhandling.

Psykologins termer kan vara gemensamma med medicinens termer, eftersom de här fackområdena ligger så nära varandra. Eftersom en stor andel av psykologins termer kommer från medicinen, är det bra att diskutera även var medicinens termer kommer ifrån. Då kan man bättre förstå även ursprunget till psykologins terminologi.

Latinska och grekiska har alltid varit de mest använda språken i medicinen. Medicinens

ordförråd kommer ursprungligen från latin eller grekiska eftersom den västerländska medicinens rötter ligger i Grekland. Därför kommer många namn på olika sjukdomar och anatomins ord från grekiska. (Kapiala 2006: 15.)

Nuförtiden kan allt för få medicinare latinska eller grekiska, vilket är problematiskt för alla medicinska fackområden (Laurén 1993: 44). Man har börjat översätta latinska termer eller låna in dem i språket. Därför kan medicinens ord ha många olika former i ett språk. Ett ord kan förekomma i ett språk som citatlån från latin eller grekiska eller så kan det vara ett speciallån som är anpassat till språket med tanke på uttalet och skrivning. Det finns också nya ord som man har skapat till språket. Man kan således konstatera att det inte finns ett enda enhetligt språk för medicinen utan det består av många olika specialiserade fackområden som alla har sitt eget fackspråk. (Kapiala 2006: 15–16.)

Jag har inte kunnat hitta ett lämpligt material för min undersökning, i fråga om hur psykologins terminologi faktiskt format sig, men den kritiska artikeln *Hur psykologin hittade sitt språk – och förlorade förståndet* av Petteri Pietikäinen (2009), som är docent i idé- och lärdoms historia vid Helsingfors universitet, ger en uppfattning om hurdana ändringar som har skett inom psykologins terminologi. Pietikäinen skriver i sin artikel att man har hittat på nya termer för att ersätta gamla begrepp för att kunna få mer beskrivande termer för vissa begrepp. Till exempel talade man först om *själen* och vid slutet av 1800-talet eller i början av 1900-talet började man tala om *psyket* i stället för *själen*. Pietikäinen anser att psykologins nya uppgifter vid början av 1900-talet krävde att man förnyade även vokabulären. Ett annat exempel som Pietikäinen ger är *medvetandet* som man vid sekelskiftet började kalla *beteende*, *motivation*, *variabel*, *attityd* och *personlighet*. Pietikäinen anser att dessa nya termer blev mycket centrala inom psykologin och med de här nya termerna försökte man beskriva mänsklig aktivitet och människans medvetande. (Pietikäinen 2009: 1–2.)

Enligt Pietikäinen (2009: 1–2) formar psykologin vår människosyn, vilket gör att det är så viktigt att veta hurdana begrepp och tanketrender som påverkar psykologins form. Pietikäinen ser psykologin som en stark vetenskap som kan påverka människors

tänkande mycket kraftigt, fast psykologins uppgift är att undersöka människors tänkande. Psykologin är även ett populärt ämne vid universiteten. Pietikäinen kritiserar psykologin i sin artikel och anser att psykologin kan manipulera vårt medvetande. (Pietikäinen 2009: 1–2.)

Artikeln av Pietikäinen är ganska kritisk och allmänspråklig, men det beror antagligen på det att den är publicerad i tidskriften *Ikaros* som på sina hemsidor presenterar sig som en tidskrift som handlar om vetenskapernas roll i samhället. På Ikaros hemsida finns det att eftersom varje medborgare dagligen är i kontakt med vetenskapliga undersökningar och eftersom vetenskaperna inte är isolerade från samhället behövs det en öppen diskussion och även kritik av olika vetenskaper. Ikaros grundtanke som presenteras på hemsidan är att ”artiklarna och intervjuerna ska föras på ett språk fritt från betungande vetenskaplig och teknologisk terminologi - så långt som detta är möjligt”. (Ikaros 2009.)

Jag anser att Pietikäinens artikel om psykologi visar att fast man kan kritisera psykologin finns det ändå ett stort intresse för psykologin och psykologins språk. Pietikäinens artikel är ett litet steg mot undersökningen av psykologins terminologi.

3 TERM OCH BEGREPP

Terminologiska grundbegrepp är referent, begrepp och term. Begreppet är en produkt av människans tänkande som produceras utgående från referenter som finns i omvärlden. Termen är då den symbol som man använder om fackbegreppet. (Anttila 1994: 12.) Inom terminologin arbetar man alltså med fackspecifika begrepp. Fackspecifika begrepp inom terminologin är avgränsade storheter, och man arbetar med detaljer på alla nivåer. (Pilke 2000: 43.)

Terminologivetenskapen undersöker frågor som gäller fackkommunikation. Sådana frågor har oftast anknytning till fackområdes begreppsliga och terminologiska aspekter. Inom terminologin är man huvudsakligen intresserad av den styrda språkutvecklingen. (Pilke 2000: 44.)

Terminologin kombinerar teorier och metoder från till exempel filosofi, språkvetenskap, informationsteknologi och semiotik. Därför är den ett tvärvetenskapligt vetenskapsområde. Terminologin har ett symbiotiskt förhållande med dessa andra områden, eftersom terminologivetenskapen använder delar av dessa i sin egen teoribildning men den kan också ge materiella och immateriella produkter till respektive område. (Pilke 2000: 44.)

Pilke (2000: 46) skriver att ”i det praktiska termarbetet kombinerar man fackligt kunnande med språkvetenskapliga metoder och filosofiska synsätt”. Pilke ser terminologivetenskapen som ett mellanled, när det gäller de humanistiska och de empirisk-analytiska vetenskaperna. (ibid.)

Terminologivetenskapen är ännu ett ganska ungt område. Därför är den inte färdig med sina teorier. Enligt Pilke (2000: 45) har man lånat direkt för mycket från andra områden, vilket gör att slutresultatet blir halvfärdigt. Man borde mer modifiera det lånade och då borde man även lägga märke till vetenskapens egna premisser. (Pilke 2000: 45.)

I detta kapitel kommer jag att definiera begreppen *term* och *begrepp*. Jag diskuterar

även deras förhållande till varandra. Med tanke på min undersökning har det varit viktigt att förstå betydelsen av dessa begrepp och hur de relaterar till varandra, eftersom jag har identifierat termer från andra ord i min undersökning.

3.1 Term

För att kunna undersöka termer måste man först definiera begreppet *term*. Nordman & Laurén (1987: 81) definierar det som "språkligt uttryck för ett fackspecifikt begrepp". Man kan inte definiera termer lika mekaniskt som man kan definiera ett ord, utan det är ordets betydelse som avgör om det är frågan om en term. Termen är alltså en semantiskt bestämd helhet. (Nordman & Laurén 1987: 79–81.) Begreppet term är ett ord som används inom ett specialområde. Termen avviker från andra ord genom att den har en avgränsad specialbetydelse. (Nuopponen 1985: 85.) I en term kan det också finnas andra element än ord, till exempel bokstäver och nummer (Sanastotyön käsikirja 1989: 70).

Enligt Hedin, Jernberg, Lennér, Lundmark och Wallin (2000: 32) betraktas som term varje godtycklig symbol för ett begrepp, som består av ljud eller bokstäver. Man kan också göra en skillnad mellan fackspecifika och allmänna termer. En term kan vara ett ord eller bara en del av ett ord, ett sammansatt ord eller en ordgrupp. Termer inom ett visst fackområde bildar ett fackspråkligt system. Om ordet inte följer detta system kan man inte kalla det en term. (Hedin m.fl.: 32–33.)

Termen är ett uttryck för ett begrepp och en term kan inte användas för flera betydelser inom samma teknolekt (Laurén & Nordman 1987: 80). Terminologiarbete börjar med ett begrepp. Först måste man tydligt avgränsa begreppet. Begreppen är inte beroende av termerna, men termerna är beroende av begreppen. Inom terminologin undersöker man språket synkroniskt, vilket betyder att man är intresserad bara av den nuvarande situationen. (Laurén & Nordman 1987: 93.)

Enligt Laurén och Nordman avgör enskilda språks struktur hur termerna kan se ut. En term kan bestå av en del av ett ord, ett ord eller en ordgrupp. En term kan vara till exempel ett sammansatt ord eller den kan innehålla prepositionsattribut eller adjektivattribut. I svenskan dominerar ettordstermer. (Laurén & Nordman 1987: 82–83.)

Termer hör inte till det vardagliga språket och bara experter inom ett visst fackområde kan förstå dess terminologi, termer och dess betydelse. Därför har det publicerats termlexikon om olika fackområdets ordförråd, där man definierar olika termer. I vissa fall kan även fackområdets syntaktiska och morfologiska egenskaper skilja sig från det allmänna språket. (Karlsson 2002: 195.)

Ett termförråd kan variera mellan tiotals till tiotusentals. Medicinens fackspråk har över 40 000 termer. Man kan säga att vetenskapen är desto mer specialiserad ju mer termer den innehåller. (Karlsson 2002: 195.) Ett engelskt termlexikon *The Penguin Dictionary of Psychology* skriven av Reber och Reber (2001) innehåller 17 000 termer och Egidius *Psykologilexikon* (2005) är också mycket omfattande, med cirka 7 000 termer.

3.2 Begrepp och begreppssystem

De mest centrala undersökningsobjekten för terminologin är term, definition, referent och begrepp (Puuronen 1995: 18). Begreppet *begrepp* är svårt att definiera även om det är en utgångspunkt för alla terminologiska aktiviteter oberoende av inriktning eller tyngdpunkt. Man har inte kunnat ge ett slutgiltigt svar på frågan om definitionen av *begrepp* fast filosofer, logiker, psykologer och neurologer har arbetat under årtusenden med begreppens existens, innersta väsen och lagring i hjärnan. (Pilke 2000: 48–49.)

Man kan definiera begreppet som ett tankeelement som hjälper människor att uppfatta världen. Olika begrepp bildas av våra kunskaper om saker och ting. För att kunna kommunicera med varandra måste människor ge namn åt olika begrepp. (Nuopponen 1994: 15.)

Alla vetenskapsområden består av olika begrepp som tillsammans bildar ett begreppssystem. (Nuopponen 1994: 15.) Begreppssystemet är det mest centrala elementet i terminologisk forskning. Nuopponen (1994: 25) definierar begreppssystem som ”system av begrepp mellan vilka det finns relationer och som bildar sammanhängande helheter”. Olika begreppssystem kan vara mycket enkla eller också mycket komplexa (Sanastotyön käsikirja 1989: 28).

4 MENINGSSTRUKTUR

Satser innehåller information om vad som sker eller om vem som gör vad. Enligt den traditionella grammatiken delas satser i sådana delar som *subjekt*, *predikat*, *objekt*, *adverbial*, *predikativ* och *attribut*. Man behöver åtminstone ett subjekt och ett predikat för att bilda en sats. De är nödvändiga för en sats. De signalerar om det är frågan om påstående eller fråga, och utgör skillnaden mellan en huvudsats och en bisats. I svenskan finns det alltså ett subjektstvång. Subjektet är oftast satsens första nödvändiga nominalfras och predikatet kan man definiera enligt verbform. Predikatet är oftast satsens finita verbform. (Bolander 2001: 141–143.)

Bolander (2001: 144) diskuterar även några undantag som finns i reglerna om satsens subjekt och predikat. Ibland kan man lämna ut hjälp verbet (t ex *har*) i bisatsen. Då finns det ingen finit verbform i satsen. Undantag från subjektstvånget är t ex imperativsats, där subjektet brukar saknas. Bolanders exempel på en imperativsats är ”*Tänk!*”. Ett annat exempel på undantag från subjektstvånget är satser som har ett gemensamt subjekt. Då är satserna samordnade med ordet *och*. Bolanders exempel är ”*Kalle blev trött och gick hem*”. (Bolander 2001: 143.)

För att bilda en sats behöver man alltså subjekt och predikat. Tillsammans bildar de en huvudsats eller en bisats. Skillnaden mellan en huvudsats och en bisats är att en huvudsats kan bilda en mening ensam, utan någon bisats. Även här finns det ett undantag. Ibland kan en bisats fungera som led i en huvudsats. I detta fall kan huvudsatsen inte fungera ensam, utan man behöver använda även bisats. Oftast fungerar bisatsen då som objekt i en huvudsats. (Bolander 2001: 153–157.)

Bisatser kan också vara underordnade andra bisatser. Dessutom kan de ha olika grader av underordning. Det finns inte någon regel om att den första bisatsen borde vara av första underordningsgraden, och den andra bisatsen av andra underordningsgraden, utan de kan haka i varandra. (Bolander 2001: 157.)

Bolanders exempel på underordningsgrader:

H	b1	b2	b3	b4
Martin hade varit på orientering				
där han hade träffat Lotta				
som han inte sett på flera år				
och därför var han på ett strålande humör				
när han kom hem.				

(Bolander 2001: 157.)

Bolanders exempel innehåller två huvudsatser och tre bisatser. Två bisatser är av första underordningsgraden, och en bisats är av andra underordningsgraden. I Bolanders exempel kan man se, att samordnade konjunktionen *och* placeras framför den andra huvudsatsen, därför att den inte hör direkt till huvudsatsen. Bolanders exempel visar också hur bisatserna kan hakas i varandra. (Bolander 2001: 157.)

Det finns även några undantag i de riktlinjer som ges om svenskans satsföljd. Ibland kan bisatser fungera ensamma utan någon huvudsats. Bolander ger som exempel utropet ”*Om det ändå vore sommar!*” (Bolander 2001: 158.)

Man har många olika åsikter om hur fackspråkets meningsstruktur borde se ut. Enligt en del fackrepresentanter borde man föredra en enkel meningsstruktur medan andra tycker att syntaktisk komplexitet är typisk för fackspråket. Nordman (1992: 33) diskuterar två undersökningar, där man i den ena hade undersökt facktextmeningar och resultatet var att man använder många satser i facktextmeningar och dessutom använder man mycket komplex struktur i meningarna samt många inbäddningar. En annan undersökning visade däremot att man inte har en stor komplexitet i facktextmeningar, utan meningarna brukar vara korta och enkla. De olika resultaten kan förklaras med olikheter i material och i metod mellan de olika undersökningarna. (Nordman 1992: 33.)

I svensk facktext finns det stora variationer i meningsstrukturen mellan olika fackområden. Nordman och Laurén har undersökt också meningsstrukturen i projektet

Svenskt fackspråk. Deras resultat visade ändå att en ensamstående huvudsats är den vanligaste meningstypen oberoende av fackområde. Bara i kommunikationsvetenskapens läroböcker var den vanligaste meningstypen en huvudsats följt av en bisats. (Nordman 1992: 33–34.)

5 TERMER I PSYKOLOGINS HANDBÖCKER

I detta kapitel presenterar jag resultatet av min undersökning om termanvändningen i psykologins handböcker. Jag har undersökt term mängden och jämfört resultatet av den kognitiva riktningen med resultatet av den psykoanalytiska riktningen. Dessutom har jag undersökt vilka som är de vanligaste termerna i mitt undersökningsmaterial.

5.1 Analys av term mängden i undersökningsmaterialet

Jag har undersökt term mängden genom att räkna hur mycket termer man använder jämfört med alla ord. Jag har undersökt båda riktningarna skilt och sedan jämfört resultaten med varandra. Jag diskuterar också hurdana problem jag har haft med undersökningen.

Jag har i vissa fall haft problem med att avgöra vilka ord som hör till psykologins termer. Vid problematiska ord har jag använt Egidius *Psykologilexikon* (2005). Jag har alltså definierat ord som tagits med i lexikonet som psykologiska termer. De ord som inte finns i lexikonet har jag inte definierat som psykologiska termer med undantag av ett par gränsfall som jag diskuterar nedan.

Det största problemet i min undersökning har varit gränslandet mellan allmänna ord och termer. Psykologin täcker nästan allt i människors omvärld och det syns även i psykologins språkbruk och terminologi. Inom psykologin finns det termer som *fantasi* (t ex i Sitter Randén 2005: 52), *beteende* (t ex i Perris & Perris 1998: 62) och *panik* (t ex i Sitter Randén 2005: 106), vilka är ganska vanliga ord även i det vardagliga språket, men inom psykologin har de en speciell betydelse. Det ord, som har förorsakat mest problem i mitt undersökningsmaterial, var *patient*. Termen *patient* finns med i Egidius *Termlexikon. Psykologi. Pedagogik. Psykoterapi* (1979), men inte i Egidius *Psykologilexikon* (2005). Egidius lexikon från 1979 beskriver ordet *patient* på följande sätt:

patient eg. sjuk, lidande person. Termen används vanligen i betydelsen sjuk person som söker eller är föremål för medicinsk vård och behandling; jfr klient, medicinsk modell.

(Egidius 1979: 137.)

Den här beskrivningen har ingenting att göra med psykologin, eftersom man inte nödvändigtvis ger medicinsk hjälp åt patienter inom psykologins område. Jag var tveksam inför detta ord eftersom man inom psykologin oftast använder ordet *patient* om en person, som inte är sjuk på fysiskt sätt, utan om en person, som har mentala och psykiska problem. Detta utgör skillnaden mellan psykologi och medicin. När det är fråga om *patienter* inom psykologin, vet man, att patienten inte har kommit till mottagningen på grund av feber eller ont i magen, utan man vet, att patienten vill ha hjälp med sina mentala eller psykiska problem. Ordet *patient* används 102 gånger i mitt undersökningsmaterial, vilket betyder, att ordet *patient* täcker över en procent (1,15%) av alla ord i mitt undersökningsmaterial. Därför har ordet en stor betydelse för undersökningens resultat.

Även om Egidius inte har tagit med ordet *patient* som en term i sitt *Psykologilexikon* (2005), har jag tolkat det som en term i min undersökning. Min åsikt är att ordet fyller alla krav som man har för en term. I avsnitt 3.1 har jag definierat vad en term är. Enligt min åsikt är ordet *patient* ett fackspecifikt uttryck och ordets betydelse är ”en person som söker hjälp för mentala eller psykiska problem”. Ordet *patient* används frekvent inom psykologins specialområde för att beteckna en person som söker hjälp för sina psykiska problem.

Andra problematiska termer är *schizofren*, *schizofreni* och *schizofrent syndrom* (t ex i Perris & Perris 1998: 62). Schizofreni är en sjukdom som också hör till medicinens specialområde. Jag har ändå kategoriserat den som en term inom psykologin eftersom man inom psykologin inte koncentrerar sig på de fysiska symtomen utan man har de mentala och psykiska problemen som utgångspunkt.

Inom psykologin finns det sådana ord som ibland är termer och ibland bara allmänspråkliga ord. Exempel på sådana ord är *själv* och *jag*. Egidius definition på

orden *själv* och *jag* är följande:

själv, självet. Eng: self, the self. Den egna personen som föremål för medveten uppfattning (självmedvetande), föreställningar (självbild), kunskap (självkänedom), kontroll (självkontroll) och värdering (självkänsla). Det som på detta sätt är föremål för uppfattning, kännedom, kontroll och värdering kallas *självet*.

(Egidius 2005: 624.)

jaget. Eng: ego. 1. Det upplevda jaget, *självet. 2. Strukturerande funktion hos psyket, en aktivitet som organiserar innehållet i detta. I denna betydelse är jaget något icke-medvetet, ett system av funktioner och reaktionsformer som gör att vi uppfattar oss själva och världen på det sätt som vi gör.

(Egidius 2005: 334.)

Ordet *själv* kan används som ett allmänt ord, men det kan också används som en term. När man använder *själv* som en term är det ett substantiv som har en obestämd och bestämd form; *själv*, *självet*. Ordet *jag* kan användas på samma sätt. Som term är det ett substantiv med en obestämd och bestämd form. Det kan då böjas som *jag*, *jaget*. Nästa mening visar hur man använder ordet *själv* som en term:

- (1) Psykoterapi erbjuder också möjligheter till att ytterligare bygga upp detta själv genom att patienten tillsammans med terapeuten får göra erfarenheter som man inte har fått möjlighet till eller kunnat göra tidigare.

(Sitter Randén 2005: 22)

Följande exempel visar hur man kan använda ordet *själv* som ett allmänt ord:

- (2) I bästa fall internaliserar patienten med tiden terapeutens omsorg om sig själv och andra och inte minst terapeutens sätt att hantera sin egen ilska.

(Sitter Randén 2005: 109)

Egidius har inte tagit upp termer som beskriver personer, till exempel *terapeut*, *psykoanalytiker* eller *terapipatient*. Jag har räknat dem med som termer på basis av samma argumentering som vid ordet *patient*. Enligt min åsikt har de en speciell betydelse inom psykologin. Däremot kan man hitta sådana egennamn i Egidius

Psykologilexikon som Piaget, Freud, Kant, Vygotskij och så vidare. Egidius skriver ändå i *Psykologilexikon*s förord till den tredje utgåvan (2005: 9) att egennamn finns med på grund av teorier som de representerar, inte på grund av personer som äger dessa namn. Egennamn finns med därför att man använder dem mycket i psykologiska tidskrifter och böcker, och Egidius vill att läsare kan få information inte bara om psykologins termer utan också om personer bakom de grundläggande teorierna inom psykologin. Därför har jag inte definierat sådana egennamn som termer fast de finns med i Egidius *Psykologilexikon*.

Följande ordpar som kort behöver diskuteras är *Alzheimers sjukdom* och *Huntingtons korea*. Å ena sidan är de termer som hör till medicinens specialområde, men man kan å andra sidan också definiera dem som psykologiska termer. Båda sjukdomarna förorsakar vissa kognitiva och psykiska förändringar i människans beteende. Därför har jag klassificerat dem som Egidius och definierat dem som psykologiska termer.

5.1.1 Termmängden i den kognitiva riktningen

I följande tabell (tabell 3) presenterar jag mina undersökningsresultat av den första boken, Perris & Perris *Personlighetsstörningar. Uppkomst och behandling i ett utvecklingspsykopatologiskt perspektiv* (2005). Jag har valt att presentera alla fem delar skilt från varandra och sedan har jag räknat termmängden i sin helhet i denna handbok.

I tabell 3 kan man se mängden alla ord och termmängden räknat på två olika sätt. Först finns det antal termer lexikaliskt (där till exempel *inre modell* har räknats som ett ord), och sedan finns det termer i löpord (där till exempel *inre modell* har räknats som två ord). Jag har alltså räknat skilt antal termer lexikaliskt och antal termer i löpord. Christer Laurén (1993: 99) har använt den här metoden för att undersöka termtäthet.

I den sista kolumnen i tabell 3 presenteras de olika delarnas termmängd i procent som jag har räknat genom att dela antal termer i löpord med alla ord, och sedan multiplicerat resultatet med hundra. Eftersom ett antal termer består av två ord eller mera, kan man inte få rätta resultat för termtätheten om man räknar sådana termer som ett ord. Därför

måste man ge resultatet för termer i löpord.

Tabell 3. Termmängden i den kognitiva riktningen

	Alla ord	Antal termer lexikaliskt	Antal termer i löpord	Procent
Del 1	972	64	73	6,28 %
Del 2	1067	65	78	6,75 %
Del 3	949	44	60	6,32 %
Del 4	905	85	128	14,14 %
Del 5	873	88	144	16,49 %
Sammanlagt	4766	346	483	10,13 %

Som tabell 3 visar innehåller mitt undersökningsmaterial av Perris och Perris bok (2005) sammanlagt 4766 ord, av vilka 483 bildar termer. Undersökningsmaterialet innehåller 346 termer lexikaliskt. Detta betyder att 10,13 % av alla ord är termer. I genomsnitt är alltså vart tionde ord en term. Eftersom mitt undersökningsmaterial består av 200 meningar, betyder det att varje mening innehåller i genomsnitt 23 ord, varav två är termer. Variationen mellan olika delar är som störst 6,28 % - 16,49 %, vilket betyder att skillnaden mellan olika delar är som störst 10,21 %.

Man bör också lägga märke till att de tre första delarna som finns med i undersökningen inte innehåller så många termer som de två sista. Del 5 innehåller den största mängden termer med 16,49 % och den första delen innehåller bara få termer med 6,28 %. Skillnaden är mycket stor. Därför vill jag kort presentera innehållet i de fem olika delarna. Innehållet är den enda faktorn som kan förklara varför skillnaden i termmängden är så stor.

Första delen i Perris & Perris bok (2005) omfattar sidorna 17–20. De ingår i bokens

första kapitel som heter *Personlighetsstörningarnas avgränsning och diagnostik: De officiella klassifikationssystemen*. Först i kapitlet finns en inledande del som slutar med en mening: ”Vi börjar kapitlet med en mer allmän diskussion om definitions- och klassifikationsproblem” (Perris & Perris 2005: 17.) Sedan finns underrubriken *Definitionsaspekter*.

Perris och Perris första kapitel är med deras egna ord en allmän diskussion om ett problem. I detta kapitel presenterar de olika aspekter som har bidragit till hur man i dag beskriver människor utifrån deras karakteriella dispositioner och hur man beskriver så kallade ps-störningar. Denna mer allmänna stil påverkar användningen av termer, så att antalet termer är färre. Ju mer vetenskaplig stil man använder desto mer använder man även termer.

Den andra delen omfattar sidorna 61–66. De ingår i kapitel 3 som heter *Begreppet individuell sårbarhet. Kulturell och biologisk predisposition till sårbarhet*. Andra delen av mitt undersökningsmaterial ingår i två olika avsnitt med underrubrikerna *Några grundläggande premisser* och *En integrerande, heuristisk modell för de psykiska störningarnas utveckling*. I den andra delen diskuterar Perris och Perris genetikens och genernas påverkan på människor och ps-störningar. Därför är ordförrådet inte rent psykologiskt utan ordförrådet har lånats från andra specialområden. Perris och Perris skriver också om biologiska, historiska och kulturella aspekter, som har stor påverkan på människors utveckling. Sedan förklarar de en modell (Perris & Perris 2005: 64) som presenterar den grundläggande referensram som fokuserar på begreppet individuell sårbarhet. Undersökningen handlar om psykologins termer, och eftersom ordförrådet har till stor del lånats från andra specialområden är antalet termer färre i den här delen.

Tredje delen omfattar sidorna 103–107. Den delen ingår i det tredje och det fjärde kapitlet. Ett litet stycke som fortfarande ingår i det tredje kapitlet är under ett avsnitt med namnet *Biokemiska och neurofysiologiska faktorer*. Detta stycke som ingår i det tredje kapitlet är mycket kort och där förklarar Perris och Perris sitt syfte; varför de har

bestämt att ge en förenklad redovisning för biologiska och psykosociala faktorer som kan vara sammanvävda. Slutet av den tredje del som jag undersöker ingår i kapitel 4, som har rubriken *Den psykosociala inverkan på utvecklingen av individuell sårbarhet*. Först finns det ett inledande stycke, sedan skriver Perris och Perris om människans hjärna under rubriken *Människohjärnan och några grundläggande motivationssystem*. Ordförrådet hör inte till psykologin, utan man rör sig nu inom biologins specialområde, vilket leder till att antalet termer är färre, eftersom de inte hör till psykologins terminologi.

Den fjärde delen, där term mängden ökar mycket, omfattar sidorna 168–171. Sidorna ingår i det sjätte kapitlet med namnet *Kognitiv psykoterapi vid personlighetsstörningar. Allmänna principer*. Delen är från fyra olika avsnitt, med underrubrikerna *KPT:s övergripande teoretiska ståndpunkt och terapins huvudkännetecken*, *Modifikationer av "standard KPT" i arbetet med personlighetsstörda patienter*, *Konceptuella modifikationer* och *Strukturella modifikationer*. I del fyra i mitt undersökningsmaterial presenterar Perris & Perris nödvändiga modifikationer i behandlingen av patienter med ps-störningar. Perris & Perris har lämnat den allmänna stilen och börjat precisera språket mer och börjat använda mer specialiserat språk. Ordförrådet innehåller mycket psykologiska termer, eftersom även textens innehåll handlar om det arbete som psykologer gör.

Den sista delen (del 5), sidorna 230–233, innehåller den största mängden termer. Den femte delen ingår i det sista kapitlet innan slutorden, kapitel 8, med rubriken *Behandling av beteendestörningar i interpersonella relationer*. Min undersökningsdel ingår i ett avsnitt som har underrubriken *Beteendestörningar i mellanmänskliga relationer kännetecknade av en oförmåga att etablera meningsfulla fasta relationer och ett kaotiskt närmande/fjärande beteende*. Del fem handlar om patientens och terapeutens relation, och patientens relation till omvärlden. Precis som i del fyra är stilen mer vetenskaplig, och därmed är även antalet termer större än i de tre första delarna.

Orsaken till den stora skillnaden i termmängden mellan olika delar är alltså textens innehåll. De tre första delarna är skrivna i mer allmän stil och de hör till kapitel vilka är inledande kapitel för resten av boken. De två sista delarna i min undersökning handlar däremot om arbetet inom psykologin. Bokens stil är vetenskaplig från början till slut, men i början av boken koncentrerar författarna sig på andra specialområden som ligger mycket nära psykologin, nämligen biologi, medicin och neurologi. Man kan förklara olika aspekter inom psykologin med hjälp av andra specialområden, vilket Perris och Perris har gjort i denna bok.

5.1.2 Termmängden i psykoanalysen

I tabell 4 presenterar jag mina undersökningsresultat av den psykoanalytiska riktningen. Tabellen visar ordmängden, termmängden i löpord, termmängden lexikaliskt och procentmängden skilt för varje del, totalt fem delar, och slutligen samma mängd för hela texten.

Tabell 4. Termmängden i psykoanalysen

	Alla ord	Antal termer lexikaliskt	Antal termer i löpord	Procent
Del 1	899	70	89	9,90 %
Del 2	747	21	24	3,21 %
Del 3	771	63	70	9,08 %
Del 4	861	66	103	11,96 %
Del 5	798	66	81	10,15 %
Sammanlagt	4076	286	367	9,00 %

Som framgår av tabell 4 består mitt undersökningsmaterial för den psykoanalytiska

riktningen av 4076 ord och 286 termer. Av de 4076 orden utgör 367 ord i termer, vilket medför, att 9,00 % av alla ord är termer. Variationen mellan olika delar är som störst 3,21 % - 11,96 %, vilket betyder att skillnaden mellan olika delar är som störst 8,75 %. Skillnaderna mellan olika delar är alltså mycket stora.

I fyra delar är procentmängden för termer mellan nio och tretton procent. Del 2 avviker mycket från de andra delarna i procentmängden termer. Bara 3,21 procent av alla ord är termer. Därför är det speciellt viktigt att kommentera innehållet i den andra delen.

Den andra delen i mitt undersökningsmaterial omfattar sidorna 51–53, och den ingår i bokens andra del, i ett kapitel som heter *Psykoterapi vid psykos*. Mitt undersökningsmaterial ingår i två olika avsnitt med underrubrikerna *Pedagogik som lekutrymme* och *Lekterapi för en vuxen: nytt språk – ny värld, ny relationsförmåga*. Där diskuterar Sitter Randén lekens påverkan på inläringen. Enligt Sitter Randén lär man sig mycket genom att leka, eftersom leken binder ihop fantasin och verkligheten. Hon skriver också om ”pedagogisk behandling”, vilket gör att en del av termerna hör till pedagogikens specialområde i stället för psykologins område. Ändå är innehållet starkt psykologiskt. Följande exempel (exempel 3) ur Sitter Randéns bok visar hur psykologins text kan vara starkt vetenskaplig och specialiserad utan att använda många termer. Jag har kursiverat alla termer:

- (3) Leken har i sig ett eget värde. Den kan vara rolig, spännande eller lugnande, man kan leka ensam eller tillsammans med andra. Men samtidigt som man leker, lär man sig hela tiden saker. I leken hittar barnet ett område som ligger mellan *fantasi* och *verklighet*. I början är föräldrarna det lilla barnets länk till världen. Genom leken skapar barnet en egen *frizon* där det kan undersöka och tolka omvärlden.
(Sitter Randén 2005: 52.)

Den här texten handlar om barnens lekar, och i texten förklarar Sitter Randén varför lekterapi fungerar. Exemplet ovan omfattar sex meningar, men bara tre termer. Ändå handlar texten om en av psykologins terapiformer, lekterapi. Exemplet visar att man kan skriva vetenskaplig text om psykologin utan att använda många termer. Ändå kan det vara svårt för andra än specialister att förstå vad som är ett område mellan fantasi och

verklighet, och hur föräldrarna påverkar barnens verklighet.

I del 4 har man använt flest termer, fast stilen inte har ändrats så mycket. I det följande finns ett exempel (exempel 4) ur Sitter Randéns bok, där man använder mycket mera termer. Jag har kursiverat alla termer:

- (4) Detta *infantila psykotiska jag* kan skrumpna och praktiskt tagit försvinna eller det kan dominera den vidare *personlighetsutvecklingen*. I det senare fallet finns risk för en *barnpsykos*. I de flesta fall utvecklas andra delar av *självet*, som korrigerar och omger det *infantila, psykotiska jaget*. Mer *mogna jagstrukturer* växer fram. Det *infantila jaget* fortsätter sin existens i bakgrunden och kan göra personen sårbar för *psykos* vid kriser i tonåren eller vuxen ålder.

(Sitter Randén 2005: 105.)

Detta exempel (exempel 4) omfattar fem meningar och åtta termer som sammanlagt består av fjorton ord. Enligt min åsikt har inte stilen ändrats om man jämför den med texten om lekterapi. Psykoanalysen verkar vara en riktning som kan använda starkt vetenskapligt språk även om man inte använder mycket termer. Psykoanalysens specialområde är själslivet och människors omedvetnas inverkan på fantasier, drömmar och relationer till andra människor, vilka alla hör till människors vardagliga liv. Det kan förorsaka att även språket ibland kan ligga nära det allmänna och vardagliga språket. Man kan ändå inte påstå att psykoanalysens språk skulle vara vardagligt utan det kan också vara mycket specialiserat och termrikt. Detta visar att psykoanalysens språk är mycket varierande.

5.2 Jämförelse av termmängden i undersökningsmaterialet

I detta avsnitt gör jag en jämförelse av termmängden mellan den kognitiva riktningen och psykoanalysen. Jag kommer också att jämföra psykologins termmängd med termmängden inom andra specialområden. I jämförelsen använder jag resultaten av Laurén och Nordmans projekt *Svenskt fackspråk*. Laurén presenterar resultat av termmängden i sin bok *Fackspråk. Form, innehåll, funktion* (1993).

I följande tabell (tabell 5) presenterar jag hur många ord det finns i mitt undersökningsmaterial sammanlagt, men där finns också resultat av de båda riktningarna skilt. Dessutom presenterar jag termmängden lexikaliskt inom båda riktningarna och i hela undersökningsmaterialet samt antalet termer i löpord i hela texten och inom båda riktningarna. Procentandelar finns också angivna i tabellen.

Tabell 5. Termmängden i undersökningsmaterialet

	Alla ord	Antal termer lexikaliskt	Antal termer i löpord	Procent
Den kognitiva riktningen	4766	346	483	10,13%
Psykoanalysen	4076	286	367	9,00%
Sammanlagt	8842	632	850	9,61%

Det finns ungefär en procents skillnad i termmängden mellan de två olika riktningarna. I den kognitiva riktningen är termmängden 10,13 procent av alla ord medan termmängden i psykoanalysen är 9,00 procent av alla ord. Den kognitiva riktningen är alltså termtätare än psykoanalysen, men skillnaden är inte stor. Även ordmängden i den kognitiva riktningen är större än i psykoanalysen. Mitt undersökningsmaterial omfattar 200 meningar från båda riktningarna. I den kognitiva riktningen finns det 4766 ord medan psykoanalysen innehåller bara 4076 ord. Skillnaden är nästan 700 ord. I den kognitiva riktningen finns alltså ungefär 14 procent mera ord än i psykoanalysen.

Den termrikaste delen är del 5 i den kognitiva riktningen. Den innehåller 16,49 procent termer. Det lägsta antalet termer finns i del 2 i psykoanalysen och där finns det bara 3,21 procent termer av alla ord. (Se tabell 3 & tabell 4.)

Christer Laurén har undersökt termtäthet i projektet Svenskt fackspråk. Där undersökte

han sex olika specialområden, nämligen juridik, elteknik, lingvistik, ekonomi, kommunikationsvetenskap och datateknik. Resultatet i fråga om termtätheten presenterar han i sin bok *Fackspråk. Form, innehåll, funktion* (1993: 99.) Resultatet visar att den mest termtäta texten är lingvistikens handböcker. Där är ungefär vart fjärde eller femte ord en term. Inom psykologin är ungefär vart tionde ord en term. Man måste ändå observera att de här siffrorna är förenklingar, eftersom en term kan bestå av en ordgrupp.

I min undersökning har jag fått liknande resultat för psykologin som Laurén har fått för datateknik i sin undersökning. Även inom datatekniken är ungefär vart tionde ord en term, men resultatet baserar sig på hela undersökningen där man har undersökt även läroböcker. Om man observerar Lauréns undersökning vad det gäller datateknikens termtäthet i handböcker, kan man se att psykologins handböcker är lite mer termtäta än datateknikens handböcker. Laurén och Nordmans undersökningar visar att lingvistikens, elteknikens, juridikens och ekonomis texter i handböckerna är mer termtäta än psykologins text i handböckerna. Däremot är kommunikationsvetenskapens fackspråk inte så termtät som andra vetenskapsområdena. (Laurén 1993: 99.)

5.3 Term – ett ord eller en ordgrupp?

Eftersom termen kan bestå av en ordgrupp istället för bara ett ord (jfr avsnitt 5.1.1 och 5.1.2), är det bra att diskutera det också. Följande tabell (tabell 6) visar hur många termer består av ett ord, två ord, tre ord och så vidare i mitt undersökningsmaterial. Här har jag inte räknat hur många gånger olika termer används i mitt undersökningsmaterial. Därför varierar siffrorna för termmängden, om man jämför med tabell 1, 2 och 3. I tabell 6 är siffran för hela texten inte en adderad summa av siffrorna inom den kognitiva riktningen och psykoanalysen, eftersom en del av termerna ingår i båda riktningarna. Siffran för båda riktningarna berättar alltså hur många olika termer som i hela undersökningsmaterialet består av ett ord, två ord eller tre ord och så vidare. Till exempel termen *patient* används både i den kognitiva riktningen och i psykoanalysen, men för hela texten har jag räknat med den bara en gång.

Tabell 6. Termlängd (1-5 ord)

Termlängd	Den kognitiva riktningen	Psykoanalysen	Båda riktningarna
Ett ord	113	69	169
Två ord	65	32	96
Tre ord	9	9	18
Fyra ord	9	3	12
Fem ord	1	2	3

Som jag redan har diskuterat i avsnitt 3.1 dominerar ettordstermer i svenskan. Ändå är det möjligt att en term består av en ordgrupp. I den kognitiva riktningen finns 113 termer som består av ett ord, 65 termer som består av två ord, nio termer som består av tre ord, nio termer som består av fyra ord och den längsta termen består av fem ord. I psykoanalysen finns det 69 termer som består av ett ord, 32 termer som består av två ord, tre termer som består av tre ord och två termer som består av fem ord. I psykoanalysen finns det två termer som består av fem ord och de två var de längsta termerna.

I hela undersökningsmaterialet finns det sammanlagt 169 olika termer som består av ett ord. Termer som består av två ord utgör 96 stycken, termer som består av tre ord 18 stycken och termer som består av fyra ord 12 stycken. Det finns sammanlagt bara 3 olika termer som består av fem ord.

Några exempel på termer som består av ett ord och som finns både i den kognitiva riktningen och i psykoanalysen är *personlighet* (Perris & Perris 1998: 17 och Sitter Randén 2005: 22), *psykisk* (Perris & Perris 1998: 63 och Sitter Randén 2005: 106) och *schizofreni* (Perris & Perris 1998: 62 och Sitter Randén 2005: 74). En term som består av två ord och som finns med både i den kognitiva riktningen och i psykoanalysen är till exempel *psykisk störning* (Perris & Perris 1998: 20 och Sitter Randén 2005: 139). I mitt undersökningsmaterial finns det inte sådana termer som består av tre ord och som skulle

kunna hittas både i den kognitiva riktningens handbok och i psykoanalysens handbok. Ett exempel på en term som består av tre ord ur Perris & Perris bok är *störning i utveckling* (1998: 231), medan ett exempel ur Sitter Randéns bok är *tillstånd av fruktan* (2005: 106). De termer som består av fyra ord är till exempel *uppfattning om sig själv* (Perris & Perris 1998: 104) och *hantera sin egen ilska* (Sitter Randén 2005: 109). Ett exempel på en term som består av fem ord i den kognitiva riktningen är *otryggt anknytning av typ D* (Perris & Perris 1998: 230) och ett exempel på en term som består av fem ord i psykoanalysen är *att kunna förverkliga sig själv* (Sitter Randén 2005: 141).

5.4 De vanligaste termerna i psykologin

Jag analyserar vidare vilka termer man använder mest i den kognitiva riktningen, och i psykoanalysen samt överhuvud i psykologin. Jag är intresserad av att se om det finns termer som kommer fram i båda riktningarna, och hur man använder sådana termer i de olika riktningarna. Jag undersöker om det finns någon skillnad mellan de två riktningarna i sättet att använda termer. Det är också intressant att se om det finns termer som kommer fram bara i den ena riktningen. Jag diskuterar om man kan förklara det med textens innehåll eller med riktningens intresse.

5.4.1 De vanligaste termerna i den kognitiva riktningen

I tabell 7 presenterar jag vilka termer som är de vanligaste termerna i den kognitiva riktningen och hur många gånger dessa termer används i undersökningsmaterialet i fråga om den kognitiva riktningen.

Tabell 7. De vanligaste termerna i den kognitiva riktningen

Term	Antal förekomster
patient	34
individ	16
terapeut	9
terapi	8
sårbarhet	7
behandling	7
individuell	6
interaktion	4
psykisk störning	4
störning	4
personlighet	4

Som man kan se i tabell 7 är den vanligaste termen i den kognitiva riktningen termen *patient*. Den används 34 gånger i texten. Den näst vanligaste termen är termen *individ*, som finns 16 gånger i texten. På tredje plats finns termen *terapeut* som finns 9 gånger i texten i den kognitiva riktningen. Nästan lika vanliga är termerna *terapi* (8 gånger), *sårbarhet* (7 gånger) och *behandling* (7 gånger). I tabell 7 ges också termerna *interaktion*, *psykisk störning*, *störning* och *personlighet* som alla finns i texten 4 gånger. Man kan se att termerna *patient* och *individ* dominerar inom den kognitiva riktningens handbok om man jämför alla termer som är bland de tio vanligaste termerna.

5.4.2 De vanligaste termerna i psykoanalysen

Tabell 8 presenterar de vanligaste termerna i psykoanalysens vetenskapliga text, och hur många gånger dessa termer nämns i undersökningsmaterialet för psykoanalysen.

Tabell 8. De vanligaste termerna i psykoanalysen

Term	Antal förekomster
patient	68
terapeut	22
terapi	15
psykotisk	13
psykoterapi	12
psykos	7
symtom	6
psykoterapeut	5
geografisk förvirring	4
patient-terapeut-relationen	4

I tabell 8 presenteras de tio vanligaste termerna som används i undersökningsmaterialet för psykoanalysen. Den vanligaste termen är *patient*. Man nämner denna term 68 gånger. Den näst vanligaste termen är *terapeut* som finns 22 gånger i texten. Skillnaden mellan dessa två är mycket stor. Den tredje vanligaste är termen *terapi*. Den förekommer 15 gånger i texten. Sedan följer termerna *psykotisk* (13 gånger) och *psykoterapi* (12 gånger). Inom de tio vanligaste termerna i psykoanalysen ryms även termerna *symtom* (6 gånger), *psykoterapeut* (5 gånger), *geografisk förvirring* (4 gånger) och *patient-terapeut-relationen* (4 gånger).

Om man jämför dessa tio vanligaste termer med varandra kan man se att termen *patient* upprepas mycket flera gånger än andra termer. Man kan dra en slutsats, att termen *patient* är oerhört central i psykoanalysens fackspråk. Viktiga termer för psykoanalysens fackspråk visas vara även termerna *terapeut* och *terapi*. Det kan man förstå eftersom

psykoanalysen behandlar patienter med psykoterapi. Termerna *psykotisk*, *psykoterapi*, *psykoterapeut*, *psykos*, *patient-terapeut-relationen* och *symtom* hör också centralt till psykoanalysens verksamhet. Lite överraskande är termen *geografisk förvirring*. Den verkar inte representera det mest centrala ämnet inom psykoanalysens fackspråk. Därför måste man vara lite kritisk gentemot denna term och notera att denna term möjligen inte är så vanlig i psykoanalysens fackspråk utan den används ofta just i den här handboken.

5.4.3 De vanligaste termerna i psykologins fackspråk

I tabell 9 presenteras resultatet av de vanligaste termerna i undersökningsmaterialet som helhet utan att jag behandlat de två riktningarna var för sig.

Tabell 9. De vanligaste termerna i psykologins handböcker

Term	Antal förekomster
patient	102
terapeut	41
terapi	23
ps-störning	16
psykotisk	14
psykoterapi	14
individ	10
psykos	8
sårbarhet	8
behandling	8

Den vanligaste termen i psykologins fackspråk är *patient*. I undersökningsmaterialet

finns denna term sammanlagt 102 gånger. De näst vanligaste termerna är *terapeut* som används 41 gånger i texten och *terapi* som nämns 23 gånger. *Ps-störning* finns i texten 16 gånger och termerna *psykotisk* och *psykoterapi* är också vanliga, båda nämns 14 gånger i undersökningsmaterialet. *Psykos*, *sårbarhet* och *behandling* används var och en åtta gånger i undersökningsmaterialet.

Tabell 7 och tabell 8 visar att termen *patient* är den vanligaste termen i båda riktningarna som jag har undersökt i min avhandling. Därför är denna term den vanligaste även i hela materialet. Termen *terapeut* är den näst vanligaste både i undersökningsmaterialet i sin helhet och i psykoanalysen. I den kognitiva riktningen utgör denna term den tredje vanligaste termen. Termen *terapi* är också en av de tio vanligaste termerna i båda riktningarna. Annars varierar listan mellan de vanligaste termerna i sin helhet och inom de båda riktningarna.

5.4.4 Termer som finns i båda riktningarna

Några av de termer som används i båda riktningarna hör till de vanligaste termerna som jag har diskuterat redan i avsnitt 5.4.3. Intressant är ändå att det inte finns många fler sådana termer som finns i handböckerna för båda riktningarna. Fast det är fråga om ett samma vetenskapsområde använder man inte mycket likadana termer. I tabell 10 presenterar jag de termer som finns i undersökningsmaterialet för båda riktningarna.

Tabell 10. De termer som används i båda riktningarna

Term	Antal förekomster i den kognitiva riktningen	Antal förekomster i psykoanalysen	Sammanlagt
patient	34	68	102
terapeut	9	22	31
terapi	8	15	23
psykoterapi	2	12	14
psykotisk	1	13	14
psykos	1	7	8
symtom	1	6	7
personlighet	4	1	5
psykisk störning	4	1	5
schizofren	3	1	4
schizofreni	1	2	3
psykisk	1	1	2
självd destruktiv	1	1	2

I tabell 10 presenteras de termer som används i båda riktningarna. Det finns sammanlagt bara 13 gemensamma termer i mitt undersökningsmaterial. Bara sex av dem finns bland de vanligaste termerna inom psykologins handböcker. Termen *patient* hör till de vanligaste termerna och den används mycket i båda riktningarna. Det samma gäller även med termerna *terapeut* och *terapi*. Termerna *psykoterapi*, *psykotisk*, *psykos* och *symtom* används mycket i psykoanalysen men nämns bara en eller två gånger i den kognitiva riktningen. Termerna *personlighet*, *psykisk störning* och *schizofren* nämns några gånger i den kognitiva riktningen och i psykoanalysen använder man dem en gång. Termen *schizofreni* finns en gång i den kognitiva riktningen och två gånger i psykoanalysen. Termerna *psykisk* och *självd destruktiv* används en gång i båda riktningarna.

Gemensamt för dessa termer är att de hör till behandlingen av personer som har psykiska problem. Termerna *patient*, *terapeut*, *terapi* och *psykoterapi* utgör ramen till behandlingen, eftersom *patient* och *terapeut* är de personer som behövs för behandlingen och termerna *terapi* och *psykoterapi* betecknar själva behandlingen. De beskriver alltså hur man behandlar patienten. Termerna *psykotisk*, *psykos*, *psykisk störning*, *schizofren*, *schizofreni*, *psykisk* och *självd destruktiv* beskriver patientens egenskaper, problematik eller är diagnoser. Termen *symtom* är namnet på olika förhållanden som kan hjälpa terapeuten att veta vad som är problemet med patienten. Termen *personlighet* beskriver vem och hurdan en patient är. De här 13 termerna är alltså oberoende av riktningen. De utgör psykologins termer, som är centrala i båda riktningarna.

Jag har slumpmässigt valt exempelmeningar ur båda riktningarna där man använder termen *patient*. Eftersom man har använt den här termen så mycket kan jag inte presentera alla meningar med termen *patient*. Första exemplet (exempel 5) är ur den kognitiva riktningen. Jag har kursiverat termen *patient*:

- (5) Han var samtidigt en kunnig fenomenolog, starkt influerad av Jaspers, och som särskilt intresserade sig för *patientens* inre upplevelser.

(Perris & Perris 1998: 19)

I ett exempel 5 använder man termen *patient* som undersökningsobjekt. Forskare inom den kognitiva riktningen är intresserade av patientens egenskaper och i detta fall patientens inre upplevelser. Termen *patient* är i bestämd form singularis men man syftar ändå på alla patienter i allmänhet och inte bara på en viss patient.

Exempel 6 är ur psykoanalysens handbok. Jag har kursiverat termen *patient*:

- (6) Psykoanalytikern Bent Rosenbaum beskriver hur fallberättelser ofta illustrerar fenomenet att *patienterna* påstår sig vara fångade, dominerade och styrda av andra, och att de kämpar med att antingen anpassa sig till, fly ifrån eller ta makten över de andra.
(Sitter Randén 2005: 109)

Termen *patient* är i bestämd form pluralis. Patienten är även här ett objekt för undersökningen och i den här meningen skriver man om ett resultat av en undersökning. Termen *patient* syftar också i denna mening på en grupp av patienter och inte bara på en patient. Meningen beskriver ett undersökningsresultat som stämmer i fråga om många patienter.

Termen *terapeut* används också många gånger i båda riktningarna. I den kognitiva riktningen använder man denna term till exempel på följande sätt:

- (7) *Terapeuten* måste också vara medveten om att andra grundläggande motivationssystem utöver anknytningsbeteendet lätt aktiveras även hos dessa patienter (t ex det sexuella systemet liksom kraftmätningssystemet), så att han/hon på ett ändamålsenligt sätt kan bemöta deras yttringar.
(Perris & Perris 1998: 230)

I exempel 7 diskuterar man terapeutens uppgifter. Man berättar vad alla terapeuter måste veta, kunna och göra. Termen *terapeut* är i bestämd form singularis fast den syftar på alla terapeuter som arbetar med vissa typer av patienter.

I psykoanalysen använder man termen *terapeut* på följande sätt:

- (8) Omgivningen kan genom samarbete med *terapeuten* och eventuell gemensam handledning få hjälp att förstå patientens situation.
(Sitter Randén 2005: 139)

Exempel 8 innehåller också information om terapeutens uppgifter på samma sätt som i

den kognitiva riktningen (exempel 7). I exempel 7 finns det direkta anvisningar om hur terapeuten måste göra, men i exempel 8 berättar man om terapeutens roll indirekt. Meningen berättar om patientens omgivning, och hur svårt det kan vara att anpassa sig till patientens situation. Man kan ändå förstå ur meningen att terapeutens uppgift är att samarbeta med omgivningen och hjälpa även patientens omgivning att förstå situationen.

Det finns inte någon stor skillnad i hur man använder termen *terapeut* i de här två riktningarna. I båda riktningarna diskuterar man terapeutens uppgifter, men i den kognitiva riktningen berättar man exakt vad terapeuten måste göra, och i psykoanalysen berättar man indirekt vad terapeuten bör göra i en viss situation.

Termen *terapi* används i den kognitiva riktningen åtta gånger och i psykoanalysen femton gånger. Även här har jag slumpmässigt valt en mening som innehåller termen *terapi* ur båda riktningarna. Exempel 9 är ur den kognitiva riktningen:

- (9) För att i någon mån begränsa förekomsten av oplanerade kontakter är det ett måste att denna fråga öppet diskuteras i förväg inom ramen för det avtal som terapeut och patient träffar inför starten av *terapin*.
(Perris & Perris 1998: 171)

I exempel 9 finns även termerna *terapeut* och *patient*. I exempel 9 är termen *terapi* ett möte mellan terapeuten och patienten där de båda är likvärdiga och därför diskuterar man tillsammans reglerna. Exempel 10 är ur psykoanalysen:

- (10) Att bedriva *terapi* vid denna typ av problematik utan tillgång till handledning är att jämföra med att köra bil utan säkerhetsbälte.
(Sitter Randén 2005: 109)

Psykoanalysens sätt att använda termen *terapi* beskriver inte patientens och terapeutens

förhållande i den här meningen, utan exempel 10 beskriver hur svårt terapeutens arbete kan vara. Exemplet visar att det behövs riktigt bra handledning för terapeuten för att kunna arbeta med människors problematik. Eftersom denna mening inte är den enda mening i psykoanalysens handbok som innehåller termen *terapi* utan det finns fjorton andra meningar med samma term, kan man inte vara säker på att man använder denna term på olika sätt i de två riktningarna.

Exempel 11 och 12 beskriver hur man använder termen *psykoterapi*. Exempel 11 visar hur man använder denna term i den kognitiva riktningen:

- (11) Den betydelse som vid behandlingen av svårt störda patienter tillmäts den terapeutiska relationen, och allt det som utspelas mellan patient och terapeut inom denna (se nedan), utgör en viktig bro mellan KPT och de psykodynamiskt orienterade *psykoterapierna*.
(Perris & Perris 1998: 168)

I exempel 11 används termen *psykoterapi* som en behandlingsform som hör till den psykodynamiska riktningen. Följande exempel (exempel 12) visar hur man använder samma term i psykoanalysen:

- (12) Det centrala i *psykoterapi* är för mig att hjälpa patienten att hitta ett mer flexibelt förhållningssätt i tillvaron – både till sina medmänniskor och till den egna personen.
(Sitter Randén 2005: 21)

Psykoanalysens exempel (exempel 12) på användningen av termen *psykoterapi* innehåller information om vad som är viktigt i psykoterapin och vad som är ett mål med denna behandlingsform.

Exempel 13 beskriver hur man använder termen *psykotisk* i den kognitiva riktningen:

- (13) I detta perspektiv kan depressiva störningar betraktas som manifestationer av tilltagande svårighetsgrad från enkel ledsenhet, som tillhör vardagslivet, till uttalade, ibland *psykotiska*, depressiva sjukdomsbilder, samtidigt som man tar i beaktande inverkan av såväl arvet som miljön.

(Perris & Perris 1998: 62)

I exempel 13 används termen *psykotisk* som beskrivning på en sjukdomsbild. Termen *psykotisk* är ett adjektiv och i detta fall preciserar den hurdan en viss sjukdom är. Exempel 14 visar hur psykoanalysen använder termen *psykotisk*:

- (14) Denna elev var en *psykotisk* ung man, och i den stumma tystnaden som följde hittade jag inga ord att möta honom med.

(Sitter Randén 2005: 51)

Termen *psykotisk* är en del av en nominalfras i exempel 14. Här beskriver termen *psykotisk* en person. Termen berättar att en man har fått en diagnos, att han är psykotisk och kan gå i psykos. I exempel 13 används alltså termen *psykotisk* för att beskriva en sjukdom och i exempel 14 beskriver den en person.

Exempel 15 visar hur man använder termen *psykos* i den kognitiva riktningen och exempel 16 är ett exempel på samma term i psykoanalysen:

- (15) Till skillnad från vad andra av hans samtida hade gjort gällande [...] betonade Schneider bestämt att de psykopatiska personlighetstyperna skulle betraktas som helt skilda från andra psykiska störningar (och då framför allt från *psykoserna*) med vilka de dock kunde samvariera.

(Perris & Perris 1998: 20)

- (16) Detta berodde till viss del på att vi som intagningskriterium till kliniken inte enbart hade våld och *psykos* utan också att patienterna skulle anses ha en förändringspotential.

(Sitter Randén 2005: 75)

I exempel 15 syftar termen *psykos* på en psykisk störning. Psykos är då en psykisk störning bland andra psykiska störningar. I exempel 16 är termen *psykos* en diagnos som kan ges åt patienter. Den är en sjukdom som ibland kan botas. Det finns alltså en liten skillnad mellan den kognitiva riktningen och psykoanalysen i detta fall.

Termen *symtom* används i den kognitiva riktningen bara en gång men i psykoanalysen används den sex gånger. Exempel 17 är ett exempel på hur man använder termen *symtom* i den kognitiva riktningen:

- (17) Detta gäller särskilt i ett inledande skede när en patient kommer till mottagningen i ett kristillstånd eller med uttalade ångestdepressiva *symtom*.

(Perris & Perris 1998: 169)

Termen *symtom* i exempel 17 är ett tecken på patientens tillstånd, i detta fall har patienten ångestdepressiva *symtom*, vilket hjälper terapeuten att ställa en diagnos. Symtomet är alltså ett tillstånd hos patienten.

- (18) Om patienten i en psykoterapi lyckades bearbeta psykosen, skulle *symtomen*, i detta fall våldet, mildras.

(Sitter Randén 2005: 75–76)

I exempel 18 är symtomet något som patienten gör och hur patienten uppför sig. I båda exemplen (exempel 17 & 18) beskriver termen *symtom* ett mentalt tillstånd.

- (19) Snarare är det så att individer med en *personlighet* med kännetecknen som ligger utanför normen ofta svarar för mycket av det sociala, vetenskapliga och kulturella framåtskridandet.

(Perris & Perris 1998: 19)

Termen *personlighet* används i exempel 19 som en egenskap hos en person, som kan ha

olika kännetecken. Vissa av dem kan vara innanför normen och vissa utanför. I den kognitiva riktningen utgör man alltså från att det finns en norm för en personlighet.

- (20) För patienten i en psykoterapi är det den egna *personligheten* som ska utforskas.

(Sitter Randén 2005: 22)

Psykoanalysens sätt att använda termen *personlighet* är lite annorlunda än den kognitiva riktningens sätt. I psykoanalysen (exempel 20) beskriver man inte termen som i den kognitiva riktningen, utan termen *personlighet* är något eget för patienten som ska undersökas. *Personlighet* är alltså ett objekt för patientens terapi.

- (21) Med detta begrepp avser man den sårbarhet som antas föreligga hos personer som kommer från familjer med ett starkt genetiskt anlag för *psykiska störningar*.

(Perris & Perris 1998: 65)

Exempel 21 visar att i den kognitiva riktningen ser man psykiska störningar som medfödda egenskaper. Psykiska störningar är genetiska.

- (22) Den ”pedagogiska lekterapi” med min elev Erik [...] kan i viss mån tjäna som en illustration till denna typ av närmande till patienter, där en *psykisk störning* eller dysfunktion funnits med sedan tidigt barndom.

(Sitter Randén 2005: 139)

Termen *psykisk störning* används i exempel 22 som en egenskap hos patienten som kan ha funnits sedan barndomen. Båda riktningarna tycks alltså vara eniga om att psykiska störningar kan vara medfödda och genetiska.

Exempel 23 är ett exempel på termen *schizofren* och hur man använder den i den

kognitiva riktningen:

- (23) För de flesta andra psykiska störningar, inklusive de affekta och de *schizofrena*, har enkla gener som kunde svara för dessa tillstånd ej med någon tillförlitlighet kunnat påvisas.
(Perris & Perris 1998: 61)

I exempel 23 används termen *schizofren* som en bestämning för psykiska störningar. Schizofrena störningar hör till de psykiska störningarna. Termen *schizofren* är alltså ett adjektiv som beskriver en störning, inte en person. I psykoanalysen används termen *schizofren* på följande sätt:

- (24) *Schizofreni* kan ses som en psykos som har låst sig fast och fått allt större betydelse i den *schizofrenes* liv – på bekostnad av de delar av livet som inte från början var indragna i psykosen.
(Sitter Randén 2005: 74)

I exempel 24 kan man se hur man använder termen *schizofren* i psykoanalysen. Här syftar man på en person med termen. Exempel 24 visar också hur man använder termen *schizofreni*. Med termen *schizofreni* syftar man på ett tillstånd som kan jämföras med en psykos. Exempel 25 är ur den kognitiva riktningens handbok och belyser hur man där använder termen *schizofreni*:

- (25) Man har kunnat beräkna att det för en person med en *schizofren genotyp* (dvs som kommer från en familj där arvsanlag för *schizofreni* anses föreligga) finns högst en 50-procentig sannolikhet att han/hon verkligen utvecklar ett schizofrent syndrom.
(Perris & Perris 1998: 62)

I exempel 25 betecknar termen *schizofreni* en egenskap som kan vara ärvd. I psykoanalysen ser man schizofreni som ett tillstånd som kan bli värre med tiden, medan man ser den som genetisk egenskap i den kognitiva riktningen.

Följande exempel (exempel 26) är en mening med termen *psykisk* ur den kognitiva riktningens handbok och exempel 27 är en mening ur psykoanalysen där man använder termen *psykisk*:

- (26) Denna sårbarhet utgör enligt vår mening den verkliga kärnan i all psykopatologi (särskilt den som avser ps-störningarna), och medför vittgående konsekvenser för det förhållningssätt man utvecklar i förhållande till *psykiskt* störda personer.
(Perris & Perris 1998: 65)
- (27) Meltzer är i hög grad inriktad på det lilla barnets egen delaktighet när det gäller att förpassa *psykiskt* material till detta svarta hål.
(Sitter Randén 2005: 106)

I exempel 26 används termen *psykisk* för att beskriva störda personer och termen preciserar hur man är störd. Exempel 27 är ur psykoanalysen och där har termen *psykisk* en annan uppgift. I psykoanalysens exempel beskriver termen *psykisk* ordet material. Man syftar inte på personer utan på material.

Exempel 28 och 29 visar hur man använder termen *självd destruktiv* i den kognitiva riktningen och i psykoanalysen. Exempel 28 är ur den kognitiva riktningen och exempel 29 ur psykoanalysen:

- (28) Redan på ett tidigt stadium måste dock ändamålsenliga gränser kunna sättas och då särskilt gällande *självd destruktiva* handlingar och annat beteende av utagerande slag, inklusive eventuellt missbruk [...].
(Perris & Perris 1998: 231)
- (29) När våld och utagerande, till exempel *självd destruktiva* handlingar, är en del av symtombilden, är terapeutens viktigaste uppgift att undersöka och uppmuntra patienten till att begränsa de utagerande symtomen till en nivå där de inte utgör en fysisk fara för någon av

parterna och inte heller för andra människor i patientens närhet.
(Sitter Randén 2005: 109)

Exempel 28 som är ur den kognitiva riktningens handbok använder termen *självd destruktiv* för att beskriva handlingar. Man kan förstå att vissa handlingar är självdestruktiva. Självdestruktiv beskriver alltså ett beteende. I exempel 29, som är ett exempel ur psykoanalysen, är det också handlingar som är självdestruktiva. I fråga om termen *självd destruktiv* finns det alltså ingen skillnad i användningen mellan de två riktningarna.

Min undersökning om termanvändningen visar att det finns få skillnader mellan den kognitiva riktningen och psykoanalysen, men också mycket gemensamt. De största skillnaderna finns i fråga om termerna *terapi*, *psykoterapi*, *psykotisk*, *personlighet* och *schizofren*. Eftersom jag har jämfört bara två meningar med varandra kan det vara så att man använder dessa termer på annorlunda sätt just i de här meningarna, men i övrigt använder man eventuellt termerna lika. Det är ändå intressant att se att man kan syfta på olika saker med samma term inom de olika riktningarna.

6 PSYKOLOGINS MENINGSSTRUKTUR

I detta kapitel kommer jag att presentera undersökningens resultat i fråga om meningsbyggnad. Först diskuterar jag satsföljden. Jag har undersökt hur många meningar som börjar med en huvudsats och hur många som börjar med en bisats. Jag har dessutom undersökt underordnade bisatser och hur man använder bisatsinskott inom båda riktningarna.

I kapitel 4 har jag definierat sats, vad som är en sats och vilka satsled som måste finnas i en sats. Jag diskuterade även några undantag som finns när det gäller satser och satsled. I min undersökning finns det många sådana undantag. Man använder frekvent bisatser, där man har utelämnat hjälpverbet, vilket betyder att den finita verbformen saknas, men den infinita verbformen finns med. I mitt material finns det också satser, som har samordnat subjekt.

6.1 Satsstruktur

Jag har undersökt satsstrukturen i psykologins handböcker. Jag har undersökt båda riktningarna skilt och dessutom har jag undersökt hela undersökningsmaterialet som helhet. Mitt undersökningsmaterial består av fem mindre delar ur handböcker för båda riktningarna. Jag har även undersökt de fem mindre delarna var för sig ur båda riktningarna. I min undersökning är det vanligast att man börjar meningen med en huvudsats. Det finns inte många meningar som börjar med en bisats. Följande exempel (exempel 30) är en mening som börjar med en huvudsats:

- (30) Risken för antiterapeutiska reaktioner (motöverföring) är särskilt stor när man behandlar patienter av denna typ.

(Perris & Perris 1998: 232)

I exempel 30 finns det en huvudsats och en bisats. Det finita verbet i huvudsatsen är verbet *är* och subjektet (*riskan för antiterapeutiska reaktioner*) är fundament i huvudsatsen. Ordet *när* fungerar som bisatsinledare.

I följande avsnitt redovisar jag för resultaten av analysen i fråga om meningsstruktur. I tabellerna använder jag förkortningen *h* för huvudsats, *b* för en bisats, */b/* för ett bisatsinscott, och *b2* visar att bisatsen är underordnad en annan bisats. Förkortningen *hbb2* representerar alltså en mening som börjar med en huvudsats och följs av två bisatser, där den sista bisatsen är underordnad. Förkortningen *hbb* är däremot en mening som börjar med en huvudsats följt av två bisatser som båda riktar sig till huvudsatsen. De är alltså samordnade. Då kan man skilja de två bisatserna med till exempel konjunktionen *och*.

6.2 Satskombinationer i den kognitiva riktningen

Jag har undersökt hur man bygger upp meningarna i den kognitiva riktningens fackspråk genom att undersöka hur satsföljden ser ut. Resultatet kan man se i tabell 11.

Tabell 11. De vanligaste satskombinationerna i den kognitiva riktningen

Satskombination	Antal	%
h	54	27,00
hb	46	23,00
h/b/	15	7,50
hbb2	15	7,50
h/b/b	11	5,50
hh	9	4,50
hbb	7	3,50
andra	43	21,50
Sammanlagt	200	100,00

Som man kan se i tabell 11 är den vanligaste meningstypen ensamstående huvudsats. Över en fjärdedel (27 %) av alla meningarna är ensamstående huvudsatser. Den näst vanligaste meningstypen är en huvudsats följd av en bisats. 23 % av alla meningar är sådana. En huvudsats med ett bisatsinscott och en huvudsats följd av en bisats och en underordnad bisats, är lika vanliga i den kognitiva riktningens facktext. Båda kombinationerna utgör 7,5 % av texten.

I synnerhet kan man lägga märke till att cirka en femtedel (21,5 %) av alla meningar är så kallade andra satser. Inom andra satser ingår sådana meningar, som avviker från de valda satskombinationerna. Sådana satsföljder finns i texten bara sporadiskt, en del bara en gång. Många av dessa meningar har en mycket krånglig satsföljd. Sådana är till exempel *hbb2b*, *hb/b/b2b3* och *bbhb*. Förkortningen *hbb2b* är en mening som börjar med en huvudsats, sedan finns en bisats som hör ihop med huvudsatsen, sedan följer en underordnad bisats av andra graden och slutligen en bisats som anknyter till huvudsatsen igen och är samordnad med den första bisatsen. Exempel 31 är ett exempel på en mening med satskombinationen *hbb2b*:

- (31) h: En grundläggande skillnad i detta avseende kan vara
 b: att man endast fokuserar sådana antagna orsakssammanhang
 b2: som kan definieras som *närmaste* eller *proximala* (s k *proximate mechanisms*),
 eller b: att man tar fasta på mer *grundläggande* eller *yttersta* mekanismer (s k *ultimate causes*).

(Perris & Perris 1998: 104)

Förkortningen *hb/b/b2b3* betecknar en mening som börjar med en huvudsats, följd av en bisats där det ingår ett bisatsinscott, sedan följer en bisats som är underordnad den första bisatsen och den sista bisatsen är underordnad av tredje grad. Exempel 32 är ett exempel på en mening med satskombinationen *hb/b/b2b3*:

- (32) h: I detta avseende är det givetvis självklart
 b: att samtidigt
 /b/: som självdestruktiva handlingar inte får belönas
 är det lika viktigt att undvika en hållning
 b2: som kan uppfattas som fördömande, eller rentav som hämnd eller bestraffning,
 b3: vilket ytterligare skulle kunna befästa patientens dysfunktionella IAM.

(Perris & Perris 1998: 231.)

Förkortningen *bbhb* betecknar en mening som börjar med två samordnade bisatser som båda syftar till en huvudsats som följer dem, och efter huvudsatsen finns det en bisats som syftar på huvudsatsen. Exempel 33 är ett exempel på en mening med satskombinationen *bbhb*:

- (33) b: Förutom att de kan bidra till ohämmade vredesutbrott,
 och b: att risken för tillvänjning är stor,
 h: avtrubbar de även de kognitiva funktioner
 b: som utgör det egentliga målet för behandlingen.
 (Perris & Perris 1998: 232.)

I texten finns det också en ensamstående bisats utan en verklig huvudsats. Det känns som om denna mening borde utgöra en bisats till meningen före. Meningen känns lite talspråklig, eftersom man i talspråk kan säga en mening, ha en paus och tillägga någonting till en föregående mening. Jag antar att här är det inte fråga om bristande skrivkunskaper, utan att det är bara ett misstag, som kan hända, när man skriver mycket snabbt. Eventuellt har skribenten velat ge sitt meddelande en viss effekt. Meningen *b*:

- (34) Liksom begreppet ”att reglera det terapeutiska avståndet”
 som tidigare diskuterats.
 (Perris & Perris 1998: 230.)

Den föregående meningen är: ”Den dialektiska hållning som Marsha Linehan och Heidi Heard (1992) betonar hör också hit” (Perris & Perris: 1998: 230).

I den kognitiva riktningen finns det sammanlagt 36 olika satskombinationer. Den största variationen i olika satskombinationer finns i del 1, med 19 olika satskombinationer. I del 4 finns det bara 10 olika satskombinationer (tabell 12).

Tabell 12. Satskombinationer i handboken för den kognitiva riktningen

Del	Antal satskombinationer
Del 1	19
Del 2	16
Del 3	13
Del 4	11
Del 5	14

Som man kan se i tabell 12 finns den största variationen av satskombinationer i del 1, och det lägsta antalet satskombinationer finns i del 4. I del 2 finns det näst största antalet satskombinationer med 16 olika satskombinationer och efter det kommer del 3 med 13 olika satskombinationer. I del 5 finns det 14 satskombinationer, vilket betyder att den placerar sig i mitten i fråga om antalet olika satskombinationer.

6.3 Satskombinationer i psykoanalysen

Psykoanalysens satsföljd liknar huvudsakligen den kognitiva riktningens satsföljd. Även här börjar största delen av meningarna med en huvudsats och bara få meningar börjar med en bisats. Resultatet av min undersökning om psykoanalysens satsföljd framgår av tabell 13.

Tabell 13. De vanligaste satskombinationerna i psykoanalysen

Satskombination	Antal	%
h	58	29,00
hb	36	18,00
hbb2	17	8,50
hh	14	7,00
h/b/	11	5,50
bh	6	3,00
h/b/b	6	3,00
hbb	6	3,00
andra	46	23,00
Sammanlagt	200	100,00

Som framgår av tabell 13 är den vanligaste meningstypen ensamstående huvudsats. Över en fjärdedel av alla meningarna är ensamstående huvudsatser. Den näst vanligaste meningstypen är en huvudsats följd av en bisats. Nästan en femtedel av alla meningar innehåller en huvudsats följd av en bisats. Den tredje vanligaste meningstypen är en huvudsats följd av en bisats med en underordnad bisats. Den fjärde vanligaste är satsföljden hh, vilket betyder att meningen innehåller två huvudsatser. Satsföljden en huvudsats med ett bisatsinscott är den femte vanligaste i psykoanalysen. Andelen andra meningar är stor även i psykoanalysen, 46 meningar, vilket betyder att nästan en fjärdedel av alla meningar, hade en annan satsföljd. De meningar som hör till denna kategori är ganska komplicerade och långa. Meningar med en ovanlig satsföljd inom psykoanalysen är till exempel *hbb2b3b4b5*, *bhbb2bb2*, *h/bb2b3b4/* och *bb2b3b3h*.

Satsföljden *hbb2b3b4b5* är ovanligt lång, men annars är den inte märkvärdig. I meningen finns det alltså en huvudsats med fem underordnade bisatser. Ett exempel på detta:

- (35) h: Det är också ganska vanligt
 b: att patienten under terapins gång identifierar sig med
 terapeuten på ett sätt
 b2: som liknar den identifikationsprocess
 b3: som de flesta barn och ungdomar naturligt går
 igenom
 b4: när de utifrån sina egna förutsättningar
 identifierar sig med föräldrar, syskon,
 kamrater eller andra vuxna,
 b5: samtidigt som de också
 upptäcker olikheter mellan
 människor.
 (Sitter Randén 2005: 23.)

Meningen med satsföljden *bhbb2bb2* börjar med en bisats följd av en huvudsats. Efter det kommer det en bisats som syftar direkt på huvudsatsen, och efter denna bisats kommer det en underordnad bisats, och efter det en bisats som igen syftar direkt på huvudsatsen. Den är alltså en samordnad med den bisats som kommer direkt efter huvudsatsen. Slutligen följer en underordnad bisats. Ett exempel på detta:

- (36) b: När jag upptäckte stölden
 h: var det troligen första gången
 b: någon såg
 b2: att han stulit
 b: och samtidigt hjälpte honom att ge tillbaka det stulna på ett sätt
 b2: som stärkte hans självkänsla.
 (Sitter Randén 2005: 23.)

Satsföljden *h/bb2b3b4/* innebär att det finns en huvudsats med ett bisatsinscott, med tre underordnade bisatser i meningen. Alla bisatser syftar alltså på detta bisatsinscott och inte på huvudsatsen. Satsen b4 är en satsförkortning. Ett exempel på satsföljden *h/bb2b3b4/*:

- (37) h: Efter händelsen med Harrys förstoppning och min tolkning
 /b: där jag undrade
 b2: om det var jag
 b3: som var den skit
 b4/: han försökte stänga in i sin kropp,
 gick hans terapi in i en ny fas.

(Sitter Randén 2005: 102.)

Meningen med satsföljden *bb2b3b3h* börjar med en bisats, med tre underordnade bisatser, där de två sista bisatserna är samordnade med ordet *eller*. Huvudsatsen kommer sist i meningen. Den första b3-satsen är en satsförkortning. Dessutom har de samordnade bisatserna ett gemensamt subjekt, men de har olika finita verb, vilket betyder att de är olika satser. Ett exempel på satsföljden *bb2b3b3h*:

- (38) b: Om jag nu märkte
 b2: att patienten reagerade med nyfikenhet eller mental närvaro på något
 b3: jag sa
 eller b3: gjorde,
 h: fortsatte jag på samma sätt.

(Sitter Randén 2005: 77.)

I psykoanalysen finns det sammanlagt 37 olika satskombinationer, ungefär lika många som i den kognitiva riktningen. Den största variationen i olika satskombinationer finns i del 2, med 18 olika satskombinationer. I del 5 finns det 12 olika satskombinationer. Skillnaderna mellan de olika delarna i psykoanalysen är inte så stora som i den kognitiva riktningen. Tabell 14 visar antalet satskombinationer i de fem olika delarna i psykoanalysens handbok:

Tabell 14. Satskombinationer i handboken för psykoanalysen

Del	Antal satskombinationer
Del 1	17
Del 2	18
Del 3	15
Del 4	16
Del 5	12

Tabell 14 visar att i del 2 finns det flest olika satskombinationer. Det näst största antalet satskombinationer finns i del 1 med 17 olika satskombinationer. I del 4 finns det 16 olika satskombinationer och i del 3 finns det 15 satskombinationer. I del 5 finns det bara 12 olika satskombinationer. Skillnaden i mängden i fråga om olika satskombinationer mellan de olika delarna är inte så stor. I del 2 där de flesta olika satskombinationerna finns, finns det bara sex satskombinationer mera än i del 5, där antalet satskombinationer är det lägsta.

I båda riktningarna var *h*, *hb* och *hbb2* de vanligaste satsföljderna, men i den kognitiva riktningen var *hbb2* och *h/b/* lika vanliga. I psykoanalysen använde man ändå denna satsföljd nästan lika mycket. Andelen mer sällsynta satsföljder är ganska stor i båda riktningarna. I tabell 15 kan man se en jämförelse av de vanligaste satskombinationerna i de två riktningarna.

Tabell 15. Jämförelse av de vanligaste satskombinationerna

	Den kognitiva riktningen	Psykoanalysen
<i>h</i>	54	58
<i>hb</i>	46	36
<i>hbb2</i>	15	17
<i>h/b/</i>	15	11
<i>h/b/b</i>	11	6
<i>hh</i>	9	14
<i>hbb</i>	7	6
andra	43	52
Sammanlagt	200	200

I tabell 15 kan man se att den vanligaste satskombinationen *h* används nästan lika många gånger i båda riktningarna. I den kognitiva riktningen används den 54 gånger och i psykoanalysen 58 gånger. Lite större skillnader finns i fråga om den näst vanligaste satskombinationen *hb*. I den kognitiva riktningen finns kombinationen *hb* tio gånger mer än i psykoanalysen. I den kognitiva riktningen finns alltså satskombinationen *hb* 46 gånger medan den används 36 gånger i psykoanalysen. I båda riktningarna är de här två vanligaste satskombinationerna mycket dominerande jämfört med andra satskombinationer. Satskombinationen *hbb2* används också nästan lika många gånger i båda riktningarna. I den kognitiva riktningen används den 15 gånger och i psykoanalysen 17 gånger. Det är inte heller någon stor skillnad för satskombinationen *h/b/* som används 15 gånger i den kognitiva riktningen och 11 gånger i psykoanalysen.

Min undersökning visar att det inte finns några stora skillnader i satsföljden mellan den kognitiva riktningen och psykoanalysen. Märkbart är ändå hur många olika satskombinationer man använder.

Undersökningen om den kognitiva riktningen visade, att den del (del 5) som hade mest termer hade det minsta antalet olika satskombinationer och tvärtom. I psykoanalysen är det inte exakt så, eftersom i tabell 4 (se avsnitt 5.1.2) har jag visat att i del 4 finns det största antalet termer och i del 2 finns det minsta antalet termer. Del 2 har alltså minst antal termer men flest satskombinationer. Minst antal olika satskombinationer finns i del 5, men flest termer finns det i del 4. Intressant är ändå, att i del 5 finns det nästan lika många termer som i del 4. Det är intressant att märka att skribenter inte vill skriva för tunga meningarna genom att använda många termer och krångliga satskombinationer i samma meningar. När texten innehåller mycket termer är det alltså bättre att använda enklare satskombinationer för att få meddelandet bättre fram. Krångliga satskombinationer passar bra på texten med allmänna ord. Den vetenskapliga stilen finns med i båda fall, men texten är ändå läsbar.

6.4. Satskombination i psykologin

Med hjälp av resultaten av den kognitiva riktningens och psykoanalysens satsföljd har jag undersökt hur psykologins satsföljd ser ut genom att sammanslå resultaten av de båda riktningarna. Resultatet framgår av tabell 16.

Tabell 16. De vanligaste satskombinationerna i psykologin

Satskombination	Antal	%
h	112	28,00
hb	82	20,50
hbb2	32	8,00
h/b/	26	6,50
hh	23	5,75
h/b/b	17	4,25
hbb	13	3,25
andra	95	23,75
Sammanlagt	400	100,00

Christer Laurén och Marianne Nordman har undersökt de vanligaste satskombinationerna i projektet Svenskt fackspråk där de har undersökt sex olika vetenskapsområden, nämligen juridik, lingvistik, kommunikationsvetenskap, datateknik, elteknik och ekonomi. Undersökningsresultatet finns beskrivna i Nordmans *Svenskt fackspråk* (1992). Deras undersökningsresultat liknar de resultat som jag har fått för psykologins fackspråk.

Laurén och Nordman har använt en större korpus än jag. Deras undersökningsmaterial består av 7500 löpord inom varje vetenskapsområde, dvs 2500 löpord ur handböcker, 2500 löpord ur vetenskapliga artiklar och 2500 ord ur läroböcker (Nordman 1992: 15). Eftersom mitt undersökningsmaterial består bara av psykologins handböcker jämför jag mitt resultat bara med Laurén och Nordmans resultat för handböckerna.

En ensamstående huvudsats är den vanligaste satskombinationen i psykologin. 28 % av alla meningar är ensamstående huvudsatser. Ensamstående huvudsats är den vanligaste meningen även i Laurén och Nordmans undersökning inom alla undersökta vetenskapsområden. Intressant är att i psykologin är bara 28 procent av alla meningar

ensamstående huvudsatser medan procentmängden är mycket större i Laurén och Nordmans undersökning. Till exempel i lingvistikens handböcker är 70,2 % av alla meningar ensamstående huvudsatser. I datatekniken är 38,5 % av alla meningar ensamstående huvudsatser och i projektet Svenskt fackspråk är datateknikens antal det lägsta av alla undersökta områden. (Nordman 1992: 34.) Psykologin använder inte lika mycket ensamstående huvudsatser som andra vetenskapsområden.

En ensamstående huvudsats följt av en bisats är den näst vanligaste satskombinationen i psykologi. Samma gäller för alla vetenskapsområden i projektet Svenskt fackspråk. En annan sak som motsvarar varandra i min undersökning och projektet Svenskt fackspråk är att de här två vanligaste satskombinationerna omfattar tillsammans nästan eller drygt 50 % av alla satskombinationer. Det betyder att andra satskombinationer inte används så mycket.

7 SLUTDISKUSSION

Jag har undersökt terminologi och satskombinationer i psykologins fackspråk. Som undersökningsmaterial har jag haft två vetenskapliga handböcker varav den första representerar den kognitiva riktningen och den andra psykoanalysen. Jag har jämfört dessa riktningar mot varandra och dessutom har jag jämfört psykologin med andra fackområden.

Jag har undersökt termtäthet genom att räkna hur många procent av alla ord som utgör termer. I den kognitiva riktningen är 10,13 % av alla ord med och bildar termer medan 9 procent av alla ord är termer i psykoanalysen. I undersökningsmaterialet finns det ganska stora variationer i termmängden mellan de olika delar, som jag har undersökt. Den termrikaste delen i min undersökning är del 5 i den kognitiva riktningen och det lägsta andelen termer i procent finns i del 2 i psykoanalysen. 9,61 % av alla ord i hela undersökningsmaterialet är termer. Jämfört med andra fackområden är psykologins fackspråk inte så termtätt. Det var överraskande eftersom min hypotes var att psykologins fackspråk skulle vara mycket termtätt eftersom vetenskapen är gammal och väl specialiserad.

Jag har även undersökt om termerna består av ett ord eller en ordgrupp. Största delen av termerna är ettordstermer i båda riktningarna. De längsta termerna består av fem ord.

De vanligaste termerna inom den kognitiva riktningen är *patient*, *individ* och *terapeut*. Inom psykoanalysen är de vanligaste termerna *patient*, *terapeut* och *terapi*. Samma termer är också de vanligaste i hela undersökningsmaterialet.

I mitt undersökningsmaterial finns det bara 13 termer som används i båda riktningarna. Jag har med exempelmeningarna jämfört termanvändningen i dessa riktningar. Största delen av termerna används på samma sätt med samma betydelse men små olikheter

finns det också. Mitt antagande var alltså korrekt, dvs det finns olikheter med användningen av termer fast skillnaderna inte är stora.

Det har varit svårt att identifiera termer, men jag har klarat mig med hjälp av Egidius *Psykologilexikon* (2005). Dessutom har jag diskuterat med experter inom psykologin för att få en ytterligare stöd för min identifikation.

Jag har också undersökt satskombinationer inom båda riktningarna och i hela undersökningsmaterialet. Den vanligaste satskombinationen är en ensamstående huvudsats och den näst vanligaste är en huvudsats följd av en bisats. Dessutom finns det mycket sådana satskombinationer som finns bara sporadiskt i texten. Min hypotes var att man använder mycket komplicerade satskombinationer inom psykologins fackspråk, vilket stämmer enligt min undersökning.

Det är intressant att man inte använder krångliga satskombinationer och en stor andel termer i samma meningar i undersökningsmaterialet. De delarna som innehåller de mest krångliga satskombinationer innehåller inte mycket termer och tvärtom. Den vetenskapliga stilen görs ibland med krångliga satskombinationer och ibland med mängden av termerna.

I fortsättningen skulle det vara intressant att ytterligare undersöka psykologins terminologi eftersom det har varit problematiskt att hitta lämpligt material för jämförelse. Det verkar vara så att det finns bara få undersökningar om psykologins terminologi i Finland. Eftersom det ändå finns några små skillnader i termanvändningen mellan de två riktningarna som jag har undersökt skulle det vara intressant att göra en bredare undersökning av området.

LITTERATUR

Undersökningsmaterial

Perris, Carlo & Hjördis Perris (1998). *Personlighetsstörningar. Uppkomst och behandling i ett utvecklingspsykopatologiskt perspektiv*. Stockholm: Natur och kultur. Del 1: s 17–20, Del 2: s 61–66, Del 3: 103–107, Del 4: 168–171, Del 5: 230–233.

Sitter Randén, Hanna (2005). *Magiska ögonblick. Psykoterapi vid psykoser*. Falun: Natur och Kultur. Del 1: s 21–24, Del 2: s 51–53, Del 3: s 74–77, Del 4: s 105–110, 112, Del 5: s 138–141

Övrig litteratur

Anttila, Irma (1994). *Adjektiv som termer*. Vasa: Avhandling pro gradu. Vaasan tiedekirjasto Tritonia. Opublicerad.

Bolander, Maria (2001). *Funktionell svensk grammatik*. Stockholm: Liber.

Crafoord, Clarence (1989). Inledning. I: *Psykoanalytiker utan soffa*. Red. Clarence Crafoord. Natur och Kultur. 16–18.

Egidius, Henry (1968). *Termlexikon. Psykologi. Pedagogik*. Lund: Läromedelsförlagen.

Egidius, Henry (1977). *Riktningar i modern psykologi*. Stockholm: Natur och kultur.

Egidius, Henry (1979). *Termlexikon. Psykologi. Pedagogik. Psykoterapi*. Lund: Esselte Studium.

Egidius, Henry (2005). *Psykologilexikon. Tredje utvidgade utgåvan*. Stockholm: Natur och Kultur.

Eysenck, Michael (2000). *Psykologi. Ett integrerat perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Hedin, Anita & Lena Jernberg, Hans Christian Lennér, Torsten Lundmark och Sven-Bertil Wallin (2000). *Att mena och mäta samma sak -en begreppsorienterad metod för terminologiskt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

- Ikaros (2009). *Tidskrift om människan och vetenskapen* [Online]. [Citerat 26.11.2009]. http://www.kaapeli.fi/~fbf/ikaros/vad_ar_ikaros.html
- Kapiala, Heta-Liisa (2006). *Psykiatrian termistön kontrastiivien tutkimus*. Vaasa: Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Vaasan tiedekirjasto Tritonia.
- Kapiala, Ulla-Helena (2003). *Voiko mielenterveyden häiriöitä ymmärtää? Psykiatria ja sen diagnosoimikkeet*. Acta Wasaensia No 121. Kielitiede 25. Vaasa: Acta Wasaensia.
- Karlsson, Fred (2002). *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Laurén, Christer & Marianne Nordman (1987). *Från kunskapens frukt till Babels torn. En bok om fackspråk*. Stockholm: Liber.
- Laurén, Christer (1993). *Fackspråk. Form, innehåll, funktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Leahey, Thomas Hardy (1997). *A History of Psychology. Main Currents in Psychological Thought*. 4th ed. New Jersey: Prentice Hall.
- Levander, Sonja (1989). Som psykolog och psykoanalytiker i socialarbetets gränsländ – ett nödvändigt ”gästarbete”? I: *Psykoanalytiker utan soffa*. Red. Clarence Crafoord. Natur och Kultur. 91–98.
- Lundberg, Ingvar (2005). Vår tids psykologi växer fram. Människan som biologisk varelse och skapande subjekt. I: *Vår tids psykologi*. Red. Philip Hwang, Ingvar Lundberg, Jerker Rönnerberg & Ann-Charlotte Smedler. Stockholm: Natur och Kultur. 23–49.
- Lundh, Lars-Gunnar, Henry Montgomery & Yvonne Waern (1992). *Kognitiv psykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Nordman, Marianne (1992). *Svenskt fackspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Nuopponen, Anita (1985). Den terminologiska termen och ordet ”term”. I: *Fackspråk och översättningsteori. VAKKI-seminarium V*, 85-92. Red. Detlef Wilske. Vasa: Vasa högskola. Institutionen för språk.
- Nuopponen, Anita (1994). *Begrepps-system för terminologisk analys*. Acta Wasaensia No 38. Språkvetenskap 5. Vasa: Acta Wasaensia.
- Pietikäinen, Petteri (2009). Hur psykologin hittade sitt språk – och förlorade förståndet. I: *Ikaros. Tidskrift om människan och vetenskapen Nummer 1/2009*. Tema: Psykologi- naturvetenskapens oäkta barn? [Online]. [Citerat 26.11.2009] http://www.kaapeli.fi/~fbf/ikaros/arkiv/2009-1/Ikaros109_p4-5.pdf

- Pilke, Nina (2000). *Dynamiska fackbegrepp. Att strukturera vetnade om handlingar och händelser inom teknik, medicin och juridik*. Acta Wasaensia No 81. Språkvetenskap 15. Vasa: Universitas Wasaensis.
- Puuronen, Nina (1995). *Dynamiska fackbegrepp och deras språkliga uttryck*. Vasa: licentiatavhandling i svenska. Vaasan tiedekirjasto Tritonia. Opublicerad.
- Reber, Arthur S. & Emily S. Reber (2001). *The Penguin Dictionary of Psychology*. London: Penguin Books Ltd.
- Sanastotyönkäsikirja. Soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät* (SFS 50-1989). Red. Tekniikan Sanastokeskus r.y. SFS-käsikirja 50. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto SFS, Tekniikan Sanastokeskus.us, Henry (1979). *Termlexikon. Psykologi. Pedagogik. Psykoterapi*. Lund: Esselte Studium.
- Åbo Akademi (2009). *Studera psykologi vid Åbo Akademi* [Online]. [Citerat 8.11.2009] <http://www.abo.fi/student/Content/Document/document/14364>